

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΞΕΡΟΛΙΘΙΑΣ

Εγχειρίδιο οργάνωσης και υλοποίησης

Υλοποίηση

Με τη συνεργασία

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΞΕΡΟΛΙΘΙΑΣ

Εγχειρίδιο οργάνωσης και υλοποίησης

Σχεδιασμός – Υλοποίηση

• Το Μιτάτο της Αμοργού

• Περιοδεύον Εργαστήριο για τις Παραδοσιακές Τεχνικές Δόμησης «Μπουλούκι»

• Πολιτιστικός και Περιβαλλοντικός Σύλλογος Τήνου «Αμψασάδα»

Συντονισμός – Επιμέλεια

Σεμέλη Δρυμωνίτη

Γρηγόρης Κουτρόπουλος

Έρευνα – Κείμενα

Γιάννης Δελλατόλας

Σεμέλη Δρυμωνίτη

Γρηγόρης Κουτρόπουλος

Μαρία Νομικού

Κωνσταντίνα Παπαγεωργίου

Γιώργος Τζαβάρας

Τυπογραφική διόρθωση

Γιάννης Καλιφατίδης

Σχεδιασμός εντύπου

Αλέξανδρος Καλουτάς

© 2025, Το Μιτάτο της Αμοργού ΑΜΚΕ και όλοι οι παραπάνω συντελεστές

www.mitato-amorgos.com

Attribution - NonCommercial - NoDerivatives 4.0 International

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Πρόλογος	2
Εισαγωγή	3
Ενότητα 1: Δομή εκπαιδευτικού προγράμματος	5
Περιεχόμενο και διάρκεια	5
Συντελεστές και ομάδες συμμετεχόντων	7
Ενδεικτικό πρόγραμμα	8
Ενότητα 2: Πρακτική άσκηση και θεωρητικά μαθήματα	11
Πρακτικά μαθήματα στο πεδίο	11
Θεωρητικά μαθήματα	13
Ενότητα 3: Διαχείριση έργου	18
Ομάδα έργου	18
Αναλυτική περιγραφή των εργασιών	19
Στάδιο Α: Προετοιμασία	19
Στάδιο Β: Υλοποίηση	29
Στάδιο Γ: Απολογισμός	33
Πίνακας διαχείρισης έργου	36
Αντί επιλόγου	38
Ευχαριστίες	39
Πηγές – Βιβλιογραφία	40

Πρόλογος

Το παρόν εγχειρίδιο για την οργάνωση και την υλοποίηση ενός προγράμματος εκπαίδευσης στην τέχνη της ξερολιθιάς είναι απόρροια του έργου «Αλλαξημάρια: Σχεδιασμός και εφαρμογή ενός προτύπου εργαστηρίου ξερολιθιάς» και απευθύνεται σε φορείς της κοινωνίας των πολιτών, τεχνίτες-εκπαιδευτές, καθώς και σε οποιονδήποτε ενδιαφερόμενο για την τεχνική εκπαίδευση στο συγκεκριμένο αντικείμενο.

Ποια είναι η ανάγκη που καλείται να καλύψει η εκπαίδευση στην ξερολιθική δόμηση; Ποια η προσφορά και ποιες οι επαγγελματικές προοπτικές των αποφοίτων της; Οι νέοι τεχνίτες θα γνωρίζουν μια τέχνη η οποία θα τους επιτρέπει να εργαστούν στον επικερδή τομέα της οικοδομής ή θα τους εντάξει στην προσπάθεια προστασίας πολιτιστικών τοπίων παγκόσμιας αίγλης; Θα είναι θεματοφύλακες μιας αρχέγονης πρακτικής που συνεχίζει να ζει και να υπηρετεί ανάγκες, στο παρόν και στο μέλλον, ή συντηρητές έργων του παρελθόντος που ενίοτε δυσχεραίνουν την αξιοποίηση της περιουσίας των ιδιοκτητών τους; Για ποιον λόγο θα επιδιώξουν να παρακολουθήσουν έναν κύκλο μαθητείας που οδηγεί σε κάποιου είδους πιστοποίηση;

Σημαντική είναι η συνειδητοποίηση της περιβαλλοντικής συνεισφοράς της ξερολιθικής δόμησης στην αποφυγή της διάβρωσης του εδάφους και της ερημοποίησης, καθώς και στην αντιπλημμυρική προστασία. Τη στιγμή που αντιμετωπίζουμε ολοένα και μεγαλύτερες κλιματικές προκλήσεις, οι ξερολιθιές, ιδίως οι αναβαθμιδές, αποτελούν μια αντιδιαβρωτική και αντιπλημμυρική κληρονομιά, που απαιτεί από εμάς μόνο συντήρηση. Επιπλέον, αποδεδειγμένη είναι η συνεισφορά τους στη διατήρηση της βιοποικιλότητας, χλωρίδας και πανίδας, και μάλιστα στην επιβίωση των τόσο πολύτιμων επικονιαστών.

Η ξερολιθιά υπήρξε ανά τους αιώνες βασική τεχνική επιβίωσης, και μάλιστα σε περιβάλλοντα ελάχιστα φιλικά προς τον άνθρωπο. Ο καθημερινός μόχθος, οι κοινωνικές σχέσεις, οι τοπικές δοξασίες, μια έμφυτη, ενστικτώδης αισθητική, η τοπική ιστορία, έχουν όλα αποτυπωθεί στις ξερολιθικές κατασκευές. Κάθε συστηματική ενασχόληση με την ξερολιθιά καλείται να συμπεριλάβει και την πολιτιστική και κοινωνική διάσταση της αρχέγονης αυτής τεχνικής δόμησης.

Οι ξερολιθικές κατασκευές προστατεύονται από την αρχαιολογική και πολεοδομική νομοθεσία, καθώς και από διεθνείς συμβάσεις ενσωματωμένες στο εθνικό δίκαιο. Η προστασία των ξερολιθικών κατασκευών συνδέεται σε σημαντικό βαθμό με τη διασφάλιση επαγγελματικών προοπτικών για τους νέους τεχνίτες, δίνοντας νόημα σε κάθε μελλοντικό κύκλο σπουδών και πρόγραμμα κατάρτισης. Είναι ανάγκη οι μελλοντικοί τεχνίτες να εξοπλιστούν με γνώση των νομικών εργαλείων αλλά και της πραγματικότητας, των διαδικασιών, των ανακλαστικών ιδιοτήτων και φορέων σε ό,τι αφορά την αυθαίρετη αλλοίωση ή καταστροφή των ξερολιθιών και τις δυνατότητες και διαδικασίες αποτροπής τους. Εξίσου απαραίτητο κρίνεται για τους νέους τεχνίτες να είναι εξοικειωμένοι με τις νομοθετικές προβλέψεις όσον αφορά τις επαγγελματικές συνθήκες που θα αντιμετωπίσουν.

Επομένως, γίνεται σαφές ότι ένας καταρτισμένος τεχνίτης ξερολιθιάς εντάσσεται σε μια πανάρχαια παράδοση, την οποία καλείται να συνεχίσει ως συνειδητός επαγγελματίας στις σημερινές οικονομικές, περιβαλλοντικές και τεχνολογικές συνθήκες. Δεδομένης, λοιπόν, της αναγκαιότητας για επείγουσα προστασία, αποκατάσταση και αξιοποίηση του ξερολιθικού αποθέματος, καθώς και για τη διαφύλαξη της άυλης διάστασής του, δηλαδή της τεχνικής γνώσης, υλοποιείται το έργο «Αλλαξημάρια: Σχεδιασμός και εφαρμογή ενός προτύπου εργαστηρίου ξερολιθιάς», αποτελώντας ένα πρώτο βήμα προς τη συστηματοποίηση αυτής της διαδικασίας.

Εισαγωγή

Το έργο «Αλλαξημέρια: Σχεδιασμός και εφαρμογή ενός προτύπου εργαστηρίου ξερολιθιάς», προϊόν του οποίου αποτελεί το παρόν εγχειρίδιο, αποσκοπεί στον σχεδιασμό ενός ολοκληρωμένου προγράμματος εκπαίδευσης στην ξερολιθική δόμηση, το οποίο θα μπορεί να εφαρμοστεί από διαφορετικούς φορείς και ομάδες σε οποιοδήποτε σημείο της χώρας. Η δημιουργία ενός τέτοιου προτύπου έρχεται να καλύψει την ανάγκη διατήρησης της τέχνης της ξερολιθιάς, σε μια εποχή κατά την οποία οι βασικοί φορείς της, οι τεχνίτες και οι μάστορες, ολοένα και εκλείπουν, ενώ παράλληλα δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμα η δημιουργία θεσμοθετημένων δομών εκπαίδευσης και πιστοποίησης της τέχνης, ένα αίτημα δεκαετιών στην Ελλάδα. Κύριος στόχος είναι να αναδειχθεί μεσοπρόθεσμα μια νέα γενιά επαγγελματιών που θα διατηρήσουν ζωντανή την τέχνη της ξερολιθιάς και θα μπορέσουν να την αποδώσουν στο δομημένο περιβάλλον, οικοδομώντας με συνέπεια ένα πλαίσιο πολιτικών και πρακτικών προστασίας και ανανέωσης του πολιτιστικού αποθέματος.

Οι επιμέρους στόχοι του έργου και, κατ' επέκταση, του παρόντος εγχειριδίου για την οργάνωση και υλοποίηση ενός προγράμματος εκπαίδευσης στην τέχνη της ξερολιθιάς, συνοψίζονται ως εξής:

- Σχεδιασμός ενός ολοκληρωμένου προγράμματος εκπαίδευσης στην ξερολιθική δόμηση, μέσα από θεωρητική διεπιστημονική κατάρτιση και πρακτική άσκηση σε πραγματικά κατασκευαστικά έργα
- Βελτίωση των γνώσεων και της τεχνικής κατάρτισης των εκπαιδευόμενων συμμετεχόντων στην ξερολιθική δόμηση
- Ερμηνεία, επισήμανση και ανάδειξη της πολλαπλής αξίας της ξερολιθιάς και διαφύλαξη της μεταφοράς της τεχνογνωσίας
- Προώθηση της χρήσης της ξερολιθικής δόμησης σε έργα αποκατάστασης και νέες κατασκευές
- Άσκηση πίεσης για την αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου γύρω από διάφορα ζητήματα που συνδέονται με την προστασία της ξερολιθικής κληρονομιάς, καθώς και τις προοπτικές επανενεργοποίησης της τέχνης της ξερολιθιάς στην Ελλάδα
- Ανάδειξη του πολιτιστικού αποθέματος των περιοχών υλοποίησης του εκπαιδευτικού προγράμματος και προώθηση της εμπλοκής της τοπικής κοινότητας στον σχεδιασμό βιώσιμων λύσεων ανάπτυξής τους.

Τα αναμενόμενα οφέλη και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα του έργου και της εφαρμογής του εκπαιδευτικού προγράμματος που παρουσιάζεται στη συνέχεια αποτυπώνονται ως ακολούθως:

- Διαφύλαξη της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της ξερολιθικής δόμησης, μέσω της εκπαίδευσης και της συνέχισης της μεταβίβασης της γνώσης από γενιά σε γενιά
- Εκπαίδευση τεχνιτών, μηχανικών, φοιτητών και επαγγελματιών του κλάδου, για την απόκτηση δεξιοτήτων, ενισχύοντας τις επαγγελματικές προοπτικές τους και τη δικτύωση μεταξύ τους
- Ανάπτυξη συνεργασιών με φορείς που ειδικεύονται στον τομέα, για ανταλλαγή τεχνογνωσίας και ενίσχυση της δικτύωσης
- Ανάπτυξη καλών πρακτικών που προάγουν την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στην προστασία και αξιοποίηση της κληρονομιάς, ενισχύοντας την ενδυνάμωση, τη συνοχή και την οικονομία των τοπικών κοινωνιών
- Ολοκλήρωση τεχνικών έργων που αποδίδονται στην τοπική κοινότητα ως αποτέλεσμα της πρακτικής άσκησης του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Το εγχειρίδιο οργανώνεται σε τρεις ενότητες. Στην πρώτη ενότητα αναπτύσσεται η δομή του προτεινόμενου εκπαιδευτικού προγράμματος και παρουσιάζονται το περιεχόμενο, η διάρκειά του, οι συντελεστές και οι ομάδες συμμετεχόντων, καθώς και το ενδεικτικό πρόγραμμα και οι ημερήσιες δραστηριότητες.

Η δεύτερη ενότητα εστιάζει στο περιεχόμενο της πρακτικής άσκησης και των θεωρητικών μαθημάτων. Αναλύονται η μέθοδος διδασκαλίας της πρακτικής άσκησης και η οργάνωσή της στο πεδίο εργασιών και παρουσιάζονται προτεινόμενα θεωρητικά μαθήματα για την ολοκληρωμένη προσέγγιση της ξερολιθικής δόμησης και των ποικίλων διαστάσεών της.

Η τρίτη ενότητα παρουσιάζει το πλάνο διαχείρισης του έργου. Προτείνονται οι ρόλοι και οι αρμοδιότητες της ομάδας έργου και γίνεται εκτενής αναφορά στα επιμέρους βήματα που ακολουθούνται κατά τα τρία στάδια ενός εκπαιδευτικού προγράμματος: την προετοιμασία, την υλοποίηση και τον απολογισμό.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΔΟΜΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα προτείνεται να πραγματοποιηθεί ως συνδυασμός δύο εκπαιδευτικών σχημάτων με διαφορετικές ομάδες κοινού-ενδιαφερομένων. Το πρώτο, το οποίο θα έχει μεγαλύτερη διάρκεια (2-8 εβδομάδες), θα απευθύνεται στη νέα γενιά τεχνιτών που επιθυμούν να καταρτιστούν και να αξιοποιήσουν τις γνώσεις τους στη μετέπειτα επαγγελματική σταδιοδρομία τους στον κλάδο των οικοδομικών τεχνών. Το δεύτερο, με μικρότερη διάρκεια (5-10 ημέρες), απευθύνεται σ' ένα ευρύτερο κοινό όλων των σχετιζόμενων κλάδων της κατασκευής, των μηχανικών, του πολιτισμού και της αγροτικής παραγωγής.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ

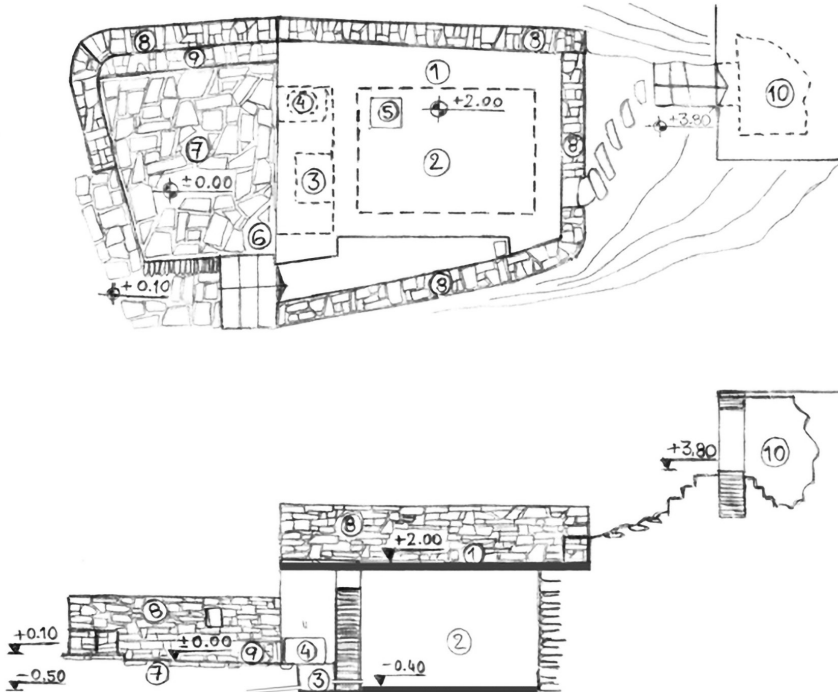
Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα περιλαμβάνει το σχήμα της επαγγελματικής μαθητείας, η οποία συνδυάζεται στη λήξη της με την υλοποίηση ενός ολιγοήμερου προγράμματος βιωματικού εργαστηρίου, καθώς και με μια σειρά από παράλληλες δράσεις.

Επαγγελματική μαθητεία

Το πρόγραμμα της μαθητείας, με ελάχιστη διάρκεια τις δύο εβδομάδες, εστιάζει στην πρακτική άσκηση, η οποία πραγματοποιείται καθημερινά κοντά στους τεχνίτες και εκπαιδευτές και σε συγκεκριμένο κατασκευαστικό έργο. Η φύση του έργου θα υποδείξει τις τεχνικές που θα εφαρμοστούν, καθώς και τον τρόπο της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Βιωματικό εργαστήριο

Το πρόγραμμα του βιωματικού εργαστηρίου, με προτεινόμενη ελάχιστη διάρκεια πέντε ημέρες, περιλαμβάνει τη συμμετοχή στην πρακτική άσκηση του προγράμματος της επαγγελματικής μαθητείας και σ' ένα πλούσιο παράλληλο πρόγραμμα βιωματικής μάθησης και θεωρητικής εκπαίδευσης, που μπορεί να περιέχει περιηγήσεις, ειδικά σεμινάρια, θεωρητικές διαλέξεις, παρουσιάσεις κ.ά.

Παράλληλες δράσεις

Με στόχο την εμπλοκή της τοπικής κοινότητας στο συνολικό πρόγραμμα, προτείνεται το πεδίο εργασιών να είναι ανοιχτό, κατόπιν συνεννόησης, σε κάθε μέλος της ώστε να μπορεί να συμμετέχει εθελοντικά στις εργασίες όποιος το επιθυμεί. Επίσης, όλες οι παράλληλες δράσεις του προγράμματος, επισκέψεις, περιηγήσεις διαλέξεις κ.λπ., θα είναι ανοιχτές στην τοπική κοινότητα.

Διάρκεια εκπαίδευσης

Η διάρκεια της πρακτικής άσκησης θα πρέπει να υπερέχει σε σχέση με αυτήν της θεωρητικής εκπαίδευσης προωθώντας τη λογική του «μαθαίνω φτιάχνοντας» (learning by doing). Η προτεινόμενη αναλογία είναι οκτώ προς ένα (8:1), δηλαδή ανά οκτώωρο πρακτικής άσκησης να αντιστοιχεί μία ώρα θεωρίας.

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΚΑΙ ΟΜΑΔΕΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα περιλαμβάνει μια σειρά από συντελεστές με διακριτούς ρόλους και ανάλογα προσόντα και εξειδίκευση, καθώς και δύο ομάδες εκπαιδευομένων. Το σύνολο των συντελεστών και συμμετεχόντων περιγράφεται επιγραμματικά στη συνέχεια:

Συντονιστές

Κατ' ελάχιστον δύο ανά έργο. Αναλαμβάνουν τη διαχείριση του έργου, την τήρηση του προγράμματος και την επίλυση τυχόν διαδικαστικών/διαχειριστικών ζητημάτων. Έχουν υπό την ευθύνη τους όσα δεν άπτονται των καθαυτό τεχνικών ζητημάτων του έργου.

Εκπαιδευτές

Ένας ανά ομάδα. Συντονίζει το εκπαιδευτικό σκέλος του εργαστηρίου και την τήρηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, τόσο τις πρακτικές εργασίες όσο και τα απογευματινά θεωρητικά μαθήματα.

Υπεύθυνος ασφαλείας

Κατ' ελάχιστον ένας ανά έργο. Είναι υπεύθυνος για την τήρηση του σχεδίου ασφαλείας του έργου και πρέπει να γνωρίζει πρώτες βοήθειες.

Τεχνίτες

Ένας ανά ομάδα. Πρέπει να έχει τουλάχιστον 10 χρόνια εμπειρίας στον κατασκευαστικό κλάδο, σε εργασίες που περιλαμβάνουν τα υλικά και τα εργαλεία που περιγράφονται στο εργαστήριο. Αμοιβή αναλόγως της εμπειρίας (δεκαετής, εικοσαετής, τριακονταετής).

Σημείωση: Κάποιοι από τους παραπάνω ρόλους μπορεί να επιτελούνται από το ίδιο άτομο.

Μαθητευόμενοι

Δύο έως τρεις ανά ομάδα. Προτείνεται η επαγγελματική ενασχόληση με τις οικοδομικές τέχνες.

Συμμετέχοντες

Τρεις έως τέσσερις ανά ομάδα. Προτείνεται η προηγούμενη εμπειρία/γνώση του αντικειμένου των κατασκευών.

Οργάνωση ομάδων στο πεδίο εργασιών

Στο πεδίο εργασιών, αναλόγως των χαρακτηριστικών του έργου, μπορούν να οργανωθούν ομάδες, οι οποίες θα δουλεύουν ανεξάρτητα αλλά συντονισμένα, σε μικρή απόσταση μεταξύ τους, και στις οποίες θα περιλαμβάνονται κατ' ελάχιστον:

- Ένας συντονιστής
- Ένας τεχνίτης/εκπαιδευτής
- Υπεύθυνος ασφαλείας

(Κάποιοι από τους παραπάνω ρόλους μπορεί να επιτελούνται από το ίδιο άτομο, αναλόγως των προσόντων του.)

- Δύο έως τρεις μαθητευόμενοι
- Τρεις έως τέσσερις συμμετέχοντες (κατά τη διάρκεια του βιωματικού εργαστηρίου).

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα οργανώνεται, όπως ήδη αναφέρθηκε, με ελάχιστη διάρκεια τις δύο εβδομάδες. Ο κορμός του προγράμματος είναι η πρακτική άσκηση, συνολικής διάρκειας έντεκα (11) ημερών, με ημερήσια απασχόληση επτά (7) ωρών, δηλαδή συνολικά 70-80 ώρες. Από το σύνολο αυτό, πέντε (5) ημέρες αφιερώνονται στο βιωματικό εργαστήριο, το οποίο προτείνεται να υλοποιηθεί κατά την τελευταία εβδομάδα του προγράμματος.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα ξεκινά με μια εισαγωγική συνάντηση γνωριμίας και παρουσίασης του έργου. Η συνάντηση αυτή πραγματοποιείται το απόγευμα της προηγούμενης ημέρας από την έναρξη των εργασιών και, όπου είναι δυνατόν, περιλαμβάνει προπαρασκευαστική επίσκεψη στο πεδίο. Κατά τη διάρκεια της παρέχονται οι πρώτες κατευθυντήριες οδηγίες σχετικά με τη συγκρότηση των ομάδων, τον προσδιορισμό των ρόλων των συμμετεχόντων, καθώς και τους κανόνες ασφαλείας και τους κανόνες συμπεριφοράς (safeguarding policy).

Σε τακτά χρονικά διαστήματα πραγματοποιούνται απολογιστικές συναντήσεις, με σκοπό την παρακολούθηση της προόδου, την ανταλλαγή εμπειριών και τον αναστοχασμό επί των μαθησιακών διαδικασιών της πρακτικής άσκησης. Παράλληλα, στο πρόγραμμα εντάσσονται θεωρητικά μαθήματα συνολικής διάρκειας οκτώ έως δέκα (8-10) ωρών, σε αναλογία περίπου ένα προς οκτώ (1:8) σε σχέση με τις ώρες πρακτικής άσκησης.

Κατά τη διάρκεια της εβδομάδας του βιωματικού εργαστηρίου υλοποιούνται επιπρόσθετες παράλληλες δράσεις, όπως μία έως δύο θεματικές επισκέψεις ή περιηγήσεις, καθώς και επίσκεψη μαθητικών κοινοτήτων στο πεδίο. Επιπλέον, το πεδίο είναι ανοιχτό σε όλες και όλους, παρέχοντας τη δυνατότητα συμμετοχής και ενημέρωσης της τοπικής κοινότητας. Η εκπαιδευτική διαδικασία ολοκληρώνεται με ανοιχτή εκδήλωση/τελετή και παρουσίαση του έργου, η οποία σηματοδοτεί την επίσημη λήξη του προγράμματος.

Ενδεικτικό ημερήσιο πρόγραμμα

Το ημερήσιο πρόγραμμα προτείνεται να διαμορφώνεται με σκοπό την ομαλή ροή των δραστηριοτήτων, τη διατήρηση της ασφάλειας και της ευεξίας των συμμετεχόντων, καθώς και τη βέλτιστη αξιοποίηση του χρόνου πρακτικής άσκησης στο πεδίο. Η ημερήσια πρακτική άσκηση έχει διάρκεια επτά (7) ωρών, ενώ η νυχτερινή ανάπαυση προγραμματίζεται για τουλάχιστον επτά (7) ώρες ώστε να διασφαλίζονται η επαρκής ανάκτηση των δυνάμεων και η αποτελεσματική συμμετοχή στις επόμενες δραστηριότητες. Στο ημερήσιο πρόγραμμα περιλαμβάνονται, επίσης, οι απαραίτητες μετακινήσεις προς και από το πεδίο, τα προγραμματισμένα γεύματα, καθώς και τυχόν παράλληλες δράσεις ή εκδηλώσεις που μπορεί να πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια της ημέρας. Κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης προβλέπεται διάλειμμα για ελαφρύ γεύμα, ενώ μετά το μεσημεριανό γεύμα προβλέπεται χρόνος ανάπαυσης, προκειμένου να αποκαθίσταται η σωματική κόπωση και να εξασφαλίζεται η ασφαλής και αποτελεσματική συνέχιση των απογευματινών δραστηριοτήτων.

Πίνακας ενδεικτικού προγράμματος δύο εβδομάδων

ΜΕΡΑ	ΠΡΩΙΝΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
1	Άφιξη μαθητευομένων	Συνάντηση γνωριμίας με τους μαθητευόμενους / Παρουσίαση έργου και προγράμματος μαθητείας Παρουσίαση εργασιών, εργαλείων και κανόνων ασφαλείας
2	Πρακτική άσκηση / Μαθητεία	Ξεκούραση / Ελεύθερος χρόνος για τους μαθητευόμενους
3	Πρακτική άσκηση / Μαθητεία	2 διαλέξεις/παρουσιάσεις (διάρκειας 2 ωρών)
4	Πρακτική άσκηση / Μαθητεία	Ξεκούραση / Ελεύθερος χρόνος για τους μαθητευόμενους
5	Πρακτική άσκηση / Μαθητεία	Περιήγηση (διάρκειας 2 ωρών)
6	Πρακτική άσκηση / Μαθητεία	2 διαλέξεις/παρουσιάσεις
7	Πρακτική άσκηση / Μαθητεία	Ξεκούραση / Ελεύθερος χρόνος
8	Ξεκούραση / Ελεύθερος χρόνος για τους μαθητευόμενους Άφιξη συμμετεχόντων εργαστηρίου	Συνάντηση γνωριμίας με τους συμμετέχοντες Παρουσίαση προγράμματος του εργαστηρίου Παρουσίαση εργασιών, εργαλείων και κανόνων ασφαλείας
9	Πρακτική άσκηση / Μαθητεία & Εργαστήριο	2 διαλέξεις/παρουσιάσεις (διάρκειας 2 ωρών)
10	Πρακτική άσκηση / Μαθητεία & Εργαστήριο	Περιήγηση (διάρκειας 2 ωρών)
11	Πρακτική άσκηση / Μαθητεία & Εργαστήριο	2 διαλέξεις/παρουσιάσεις (διάρκειας 2 ωρών)
12	Πρακτική άσκηση / Μαθητεία & Εργαστήριο	2 διαλέξεις/παρουσιάσεις (διάρκειας 2 ωρών)
13	Πρακτική άσκηση / Μαθητεία & Εργαστήριο	Συλλογικός απολογισμός μαθητείας και εργαστηρίου / Σύνομη παρουσίαση ολοκληρωμένου έργου Απονομή βεβαιώσεων / Τελετή λήξης μαθητείας και εργαστηρίου
14	Αναχώρηση συμμετεχόντων μαθητείας και εργαστηρίου	

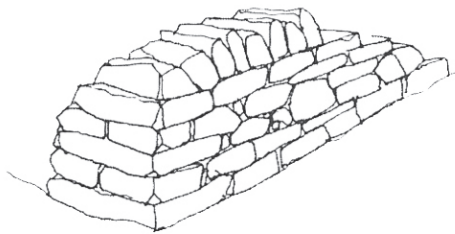
Πίνακας ενδεικτικού ημερήσιου προγράμματος

ΩΡΕΣ	ΕΙΔΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Ή ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ
6.00-7.30	Έγερση / Πρωινό / Προετοιμασία
7.30-8.00	Μετακίνηση στο πεδίο πρακτικής άσκησης
8.00-8.30	Προθέρμανση / Παρουσίαση εργασιών της ημέρας / Επανάληψη κανόνων ασφαλείας
8.30-11.30	Εργασίες στο πεδίο
11.30-12.00	Διάλειμμα / Ελαφρύ γεύμα
12.00-14.30	Εργασίες στο πεδίο
14.30-15.00	Αποθεραπεία / Απολογισμός εργασιών και εκπαιδευτικής διαδικασίας
15.00-15.30	Μετακίνηση από το πεδίο εργασιών προς τον χώρο διαμονής
15.30-16.30	Γεύμα
16.30-17.30	Ξεκούραση / Ελεύθερος χρόνος
17.30-18.00	Μετακίνηση στον χώρο της απογευματινής δράσης
18.00-20.00	Πιθανές απογευματινές δράσεις: • Διάλεξη / Παρουσίαση • Επίσκεψη / Περιήγηση • Ανοιχτή εκδήλωση
20.00-20.30	Μετακίνηση στον χώρο του δείπνου
20.30-22.30	Δείπνο
22.30-23.00	Επιστροφή στους χώρους διαμονής
23.00-6.00	Νυχτερινή ανάπαυση

Το περιεχόμενο της πρακτικής και θεωρητικής εκπαίδευσης παρουσιάζεται στην Ενότητα 2: Πρακτική άσκηση και θεωρητικά μαθήματα. Σημείωση: Ο χρόνος μετά το τέλος της απογευματινής δράσης μπορεί να είναι ελεύθερος (να μην περιλαμβάνει δείπνο σε συγκεκριμένο χώρο για όλους/ες).

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

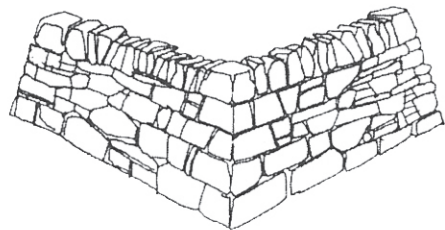
Κρίνεται σκόπιμο να τονιστεί ότι το παρόν εγχειρίδιο παρουσιάζει ένα ενιαίο και βασικό πρόγραμμα κατάρτισης στην ξερολιθική δόμηση χωρίς διαβάθμιση επιπέδων, καθώς στην Ελλάδα απουσιάζει –προς το παρόν– όχι μόνο μια τέτοια διαβάθμιση, αλλά και ένα συνολικό σύστημα εκπαίδευσης και πιστοποίησης της εν λόγω τέχνης. Εφόσον σχεδιαστούν ειδικότερες μορφές και επίπεδα κατάρτισης, μπορεί το καθένα να προσαρμοστεί στο προτεινόμενο πλαίσιο πρακτικής άσκησης και θεωρητικών μαθημάτων.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ

Ο κορμός του προγράμματος σπουδών είναι η πρακτική άσκηση, η οποία καλύπτει και τη μεγαλύτερη διάρκεια του προγράμματος.

Πριν από την έναρξη των πρακτικών μαθημάτων του προγράμματος, κρίνεται σκόπιμο να πραγματοποιηθεί συνάντηση προετοιμασίας ώστε να γίνει παρουσίαση του έργου, του αντικειμένου των εργασιών, των ομάδων, του σχεδίου ασφαλείας, της εκπαιδευτικής διαδικασίας και του αναλυτικού ημερήσιου προγράμματος στο πεδίο. Εφόσον το επιτρέπουν οι συνθήκες και το πρόγραμμα του εργαστηρίου, προτείνεται η αρχική συνάντηση να περιλαμβάνει και επίσκεψη στο πεδίο της πρακτικής άσκησης ώστε να σχηματιστεί σαφής εικόνα του χώρου της εκπαίδευσης.

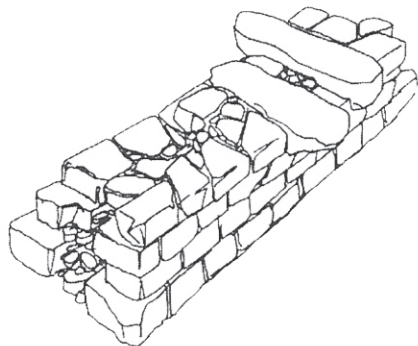

Η πρώτη εισαγωγική ημέρα της πρακτικής άσκησης είναι πολύ σημαντική, καθώς στην αρχή της περιλαμβάνει:

- Περιήγηση στο πεδίο εργασιών και κατανόηση του χώρου και των επιμέρους θέσεων εργασίας, διαλείμματος, συγκέντρωσης εργαλείων, εξοπλισμού και αναλώσιμων, παροχής νερού και σνακ, φαρμακείου
- Αναλυτική παρουσίαση σχεδίου και κανόνων ασφαλείας. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται ανάλυση για τον τρόπο επικοινωνίας, τις μετακινήσεις, τη θέση και την προστασία του σώματος κατά τη διάρκεια των εργασιών ώστε να μην καταπονηθεί
- Διαμοιρασμό των Μέσων Ατομικής Προστασίας (Μ.Α.Π.) και επισήμανση για την καθολική και ορθή χρήση τους
- Παρουσίαση των εργαλείων, της ονομασίας τους και επίδειξη για την ορθή χρήση τους
- Παρουσίαση των υπευθύνων και των αρμοδιοτήτων τους
- Διαχωρισμό σε ομάδες (εκπαιδευτές, εκπαιδευόμενοι, συμμετέχοντες).

Το καθημερινό πρόγραμμα της πρακτικής άσκησης περιλαμβάνει:

- Άφιξη στο πεδίο εργασιών
- Επανάληψη των κανόνων ασφαλείας και ασκήσεις μυϊκής προθέρμανσης πριν από την έναρξη των εργασιών
- Παρουσίαση των επιμέρους εργασιών, του προγράμματος και της συγκρότησης των ομάδων εργασίας κατά τη διάρκεια της ημέρας

- Συγκρότηση ομάδων και πρακτική άσκηση στο πεδίο
- Διάλειμμα και ελαφρύ γεύμα
- Συνέχιση της πρακτικής άσκησης και ολοκλήρωση των εργασιών της ημέρας
- Συγκέντρωση των εργαλείων στη θέση τους, αποθεραπεία και διενέργεια απολογισμού.

Εκπαιδευτική διαδικασία στο πεδίο

Ο εκπαιδευτής περιγράφει και αναλύει όλα τα στάδια της προς εκμάθηση τεχνικής. Στη συνέχεια επαναλαμβάνει τη διαδικασία μέσω σύντομης επίδειξης όλων των βημάτων, επισημαίνοντας πιθανά λάθη. Κατόπιν, ο εκπαιδευτής δίνει χώρο στον μαθητευόμενο να δοκιμάσει να εξασκηθεί στη διαδικασία και την τεχνική που έχει παρουσιαστεί. Ο εκπαιδευτής παρακολουθεί και επεμβαίνει, κυρίως όταν γίνεται λάθος, αλλά και προς επιβράβευση όταν η προσπάθεια στέφεται με επιτυχία. Η εξάσκηση συνεχίζεται με σταδιακή μείωση της επίβλεψης και επιτήρησης από τον εκπαιδευτή, μέχρι να κατακτηθεί ένα επίπεδο κατάρτισης και δεξιότητας που οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία του εκπαιδευόμενου.

Η παραπάνω διαδικασία επαναλαμβάνεται για κάθε επιμέρους κατασκευαστική τεχνική που περιλαμβάνεται στο πρόγραμμα εκμάθησης και εφαρμογής στο πεδίο του έργου. Σ' αυτό το πλαίσιο μπορεί να δημιουργούνται διαφορετικές θέσεις και πεδία τεχνικών που υποστηρίζονται είτε από άλλον εκπαιδευτή είτε απαιτούν μετακίνηση της ομάδας. Σε κάθε περίπτωση, οργανώνονται η σειρά και το πρόγραμμα εργασιών ώστε όλοι οι μαθητευόμενοι και οι συμμετέχοντες στο πρόγραμμα να εκπαιδευτούν στο σύνολο των τεχνικών και των κατασκευαστικών εργασιών.

Η δομή του προγράμματος και η ομαδοποίηση συμμετεχόντων ευνοούν την αλληλοδιδασκτική μέθοδο. Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητευόμενοι τεχνίτες της επαγγελματικής μαθητείας προηγούνται χρονικά στην πρακτική άσκηση από τους συμμετέχοντες στο βιωματικό εργαστήριο, το οποίο λαμβάνει χώρα στο τέλος του προγράμματος. Κατ' αυτό τον τρόπο, έχουν τη δυνατότητα να ασκηθούν και να κατακτήσουν ένα βασικό επίπεδο κατάρτισης, προτού ενταχθούν στις ομάδες τους οι νέοι συμμετέχοντες του βιωματικού εργαστηρίου. Όταν συμβεί αυτό, οι μαθητευόμενοι τεχνίτες θα είναι σε θέση να υποστηρίξουν και αυτοί την εκπαιδευτική διαδικασία παρέχοντας συμβουλές στους συμμετέχοντες και μεταφέροντας τις βασικές οδηγίες των εκπαιδευτών. Η παραπάνω διαδικασία λειτουργεί θετικά στο χτίσιμο μιας συνεργατικής διδακτικής, με σκοπό τη διεύρυνση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Για πιο εξειδικευμένες τεχνικές, όπως η λάξευση (πελέκημα) των λίθων, προτείνεται να δημιουργούνται ειδικά σεμιναριακά μαθήματα κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης ώστε οι συγκεκριμένες τεχνικές να διδάσκονται ξεχωριστά και μεμονωμένα από το υπόλοιπο πρόγραμμα. Αυτή η διάκριση δίνει επιπλέον βάρος στη συγκεκριμένη τεχνική και προσφέρει τη δυνατότητα ομαδικής επίδειξης και ατομικής άσκησης του κάθε συμμετέχοντα σε μία πέτρα κάθε φορά. Προτείνεται η σύνδεση της συγκεκριμένης άσκησης με τις εργασίες που υλοποιούνται ώστε να λαξευτούν πέτρες που στη συνέχεια θα χρησιμοποιηθούν στις εργασίες.

Σε αυτή την κατεύθυνση, προτείνεται ο συνδυασμός κατασκευαστικών προσομοιώσεων και κατασκευής σε πραγματικές συνθήκες ενός έργου. Σε αυτές τις συνθήκες, ο μαθητευόμενος μπορεί να εστιάσει στη μεθοδολογία της τεχνικής και να εξελίξει τις γνώσεις και τις δεξιότητές του.

Προτείνεται η δημιουργία ομάδων ώστε να υπάρχει ισορροπία μεταξύ τους, με βάση την εμπειρία των συμμετεχόντων, το επίπεδο κατάρτισης, το φύλο και τη φυσική κατάσταση.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Τα θεωρητικά μαθήματα που περιλαμβάνονται στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα προκύπτουν από τους στόχους που τέθηκαν κατά τον σχεδιασμό του. Σκοπό έχουν να πλαισιώσουν και να συμπληρώσουν την πρακτική κατάρτιση στο πεδίο.

Τα μαθήματα πραγματοποιούνται με τη μορφή διαλέξεων και παρουσιάσεων από ειδικούς στο κάθε αντικείμενο (τεχνίτες, αρχιτέκτονες, αρχαιολόγους-ιστορικούς, γεωλόγους, νομικούς, λογιστές κ.ά.). Τα περισσότερα μπορούν ιδανικά να συνοδεύονται από εκδηλώσεις, όπως επισκέψεις, ξεναγήσεις και γνωριμία με ανθρώπους και φορείς που εργάζονται στο εκάστοτε αντικείμενο.

Είναι σημαντικό τα μαθήματα να γίνονται με τρόπο κατά το δυνατόν απλό και κατανοητό, ακόμη και από ανθρώπους που δεν έχουν ως μητρική γλώσσα τα ελληνικά. Ανάλογα με το εύρος και τη διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος και τις οργανωτικές δυνατότητες, κάθε μάθημα μπορεί να συνοδεύεται από σχετική εξέταση, η οποία θα πρέπει και αυτή να λαμβάνει υπόψη την ευχέρεια των εκπαιδευομένων να εκφραστούν στα ελληνικά. Γι' αυτό τον σκοπό, προτείνονται ερωτήσεις πολλαπλών απαντήσεων ή/και προφορική εξέταση.

Παρακάτω παρουσιάζονται οι προτεινόμενες ενότητες θεωρητικών μαθημάτων, στο μέγιστο δυνατό θεματικό εύρος τους. Ανάλογα με τις οργανωτικές δυνατότητες του εκπαιδευτικού προγράμματος, μπορούν είτε να ομαδοποιηθούν σε λιγότερες θεματικές ενότητες είτε κάποιες απ' αυτές να παρουσιαστούν συνοπτικά.

Στοιχεία γεωλογίας

Οι πέτρες με τις οποίες κατασκευάζονται οι ξερολιθιές συγκαταλέγονται στους μη ανανεώσιμους πόρους. Το κάθε πέτρωμα έχει τη δική του συμπεριφορά, αντοχή και καταλληλότητα ως πρώτη ύλη της ξερολιθιάς. Παρουσιάζονται ο γεωλογικός κύκλος δημιουργίας των πετρωμάτων, τα συνήθη πετρώματα του ελλαδικού χώρου, οι ιδιότητες και η χρήση τους στην ξερολιθική δόμηση.

Ανάλογα με τις οργανωτικές δυνατότητες, το μάθημα μπορεί να συνδυαστεί με γνωριμία με τα τοπικά πετρώματα στα –ενεργά ή μη– λατομεία της περιοχής, καθώς και στην ύπαιθρο, προκειμένου να μελετηθούν οι ιδιαιτερότητες των διαθέσιμων τοπικών υλικών και η χρήση τους στις ξερολιθικές κατασκευές. Εναλλακτικά, μπορούν να παρουσιαστούν στο μάθημα δείγματα τοπικών πετρωμάτων και να γίνει επιτόπια εξέταση των χαρακτηριστικών τους (για παράδειγμα, σκληρότητα, βάρος, ευθραυστότητα κ.ά.).

Κατασκευαστικά ζητήματα της ξερολιθικής δόμησης

Το μάθημα αυτό έρχεται να καλύψει την παραδοσιακή βιωματική μάθηση, που υπήρξε η μέθοδος μετάδοσης της γνώσης στο παρελθόν. Οι νέοι τεχνίτες –μη έχοντας αποκτήσει ακόμη το ένστικτο των παλιών μαστόρων, που πήγαζε από τη μακρά εμπειρία των προηγούμενων γενεών και από τη βιωματική σχέση των τεχνιτών με τον τόπο τους, τις πέτρες, τη γη τους– μπορούν να βοηθηθούν από τη θεωρητική κατάρτιση, η οποία προτείνεται να προηγείται της πρακτικής άσκησης στο πεδίο, προκειμένου οι μαθητευόμενοι και οι λοιποί συμμετέχοντες να εξοικειωθούν με τα στοιχεία της κατασκευής και τις τεχνικές προδιαγραφές της. Ενδεικτικά, καλύπτονται οι παρακάτω ενότητες:

- Παρουσίαση των βασικών εργαλείων, με τις τοπικές παραλλαγές τους. Η παρουσίαση αυτή μπορεί να γίνει και στο πεδίο, κατά την έναρξη των εργασιών.
- Περιγραφή της διαδικασίας δόμησης των βασικών ξερολιθικών κατασκευών μέσω σχεδιαγραμμάτων και οπτικοακουστικού υλικού: τοίχος αναλημματικός και περίφραξης, καλντερίμι, αλώνι, αγροτικό κτίσμα κ.λπ. Ιδιαιτερότητες της διαδικασίας επισκευής των ξερολιθικών κατασκευών σε σχέση με μια νέα κατασκευή.

Τα θέματα του συγκεκριμένου μαθήματος προκύπτουν και συζητούνται και στο πεδίο, κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης.

Ξερολιθικές κατασκευές στην Ελλάδα

α) Στοιχεία ιστορίας και γεωγραφίας

Μέσα από μια ιστορική αναδρομή, το μάθημα εστιάζει στην παρουσία των ξερολιθικών κατασκευών και τεχνικών στην Ελλάδα. Επίσης, παρουσιάζονται οι ομοιότητες και οι διαφορές μεταξύ των ξερολιθικών κατασκευών του ελλαδικού χώρου, οι οποίες εξαρτώνται από την πρώτη ύλη (πέτρωμα), τη χρονολογία (διαφορές στη δόμηση, ακόμη και στην ίδια περιοχή), τις τοπικές ανάγκες (αναβαθμίδες, λεμονόσπιτα, κρητικά μιάτα κ.ο.κ.) και την τοπική παράδοση στη δόμηση.

β) Στοιχεία λαογραφίας και παραδοσιακής αρχιτεκτονικής

Το γεγονός ότι, αφενός, στις ξερολιθιές αποτυπώνεται ο κοινωνικός περίγυρος που τις δημιούργησε και ότι, αφετέρου, οι απόφοιτοι πιθανότατα θα κληθούν να εργαστούν βιοποριστικά και για την επισκευή/αναπαλαίωση κτισμάτων εντός παραδοσιακών οικισμών, γίνεται σύντομη παρουσίαση της νεότερης ιστορίας του ελλαδικού χώρου, παράλληλα με την αρχιτεκτονική του και τα λαογραφικά στοιχεία

της περιοχής. Οι ξερολιθικές κατασκευές που δημιουργήθηκαν για να εξυπηρετούν κυρίως τον αγροτικό βίο συνδέονται με τοπικά ήθη, έθιμα, δοξασίες και γνωμικά. Ενδείκνυται επίσκεψη για γνωριμία με τις ξερολιθικές κατασκευές του αγροτικού χώρου, καθώς και συνομιλία με τους ανθρώπους που τις χρησιμοποιούν.

Επανάχρηση ξερολιθικών κτισμάτων και κατασκευών

Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που αντιμετωπίζουμε στον ελλαδικό χώρο είναι το πώς αξιοποιούμε για τις σημερινές ανάγκες τον τεράστιο ξερολιθικό πλούτο που μας παραδόθηκε.

Αν κάποιες από τις αναβαθμίδες μπορούν να επιστρέψουν στην καλλιέργεια, τι υπηρεσία μπορούν να προσφέρουν σήμερα τα εκατοντάδες χιλιάδες ξερολιθικά σταβλάκια των Κυκλάδων; Μπορούν κάποια απ' αυτά να μετατραπούν π.χ. σε κατοικίες, με σεβασμό προς το πολιτισμικό τοπίο στο οποίο εντάσσονται, στο ίδιο το κτίσμα και με τρόπο αναστρέψιμο; Ποια υλικά θα χρησιμοποιούσαμε; Πώς θα αντιμετωπίζαμε το θέμα των –απαραίτητων ή μη– συνοδών έργων; Τι πρακτικές ακολουθούνται σε άλλες χώρες; Με τι πόρους μπορούμε να συντηρήσουμε ένα τέτοιο πλήθος κτισμάτων, δεδομένου μάλιστα ότι ανήκουν σχεδόν στο σύνολό τους σε ιδιώτες; Είναι ο βιώσιμος τουρισμός και ένα συνολικό τουριστικό προϊόν μέρος της απάντησης; Το αντικείμενο της επανάχρησης των ξερολιθικών κτισμάτων έχει σημαντική βαρύτητα, ιδίως στις Κυκλάδες. Σε ορισμένες περιοχές υπάρχουν χιλιάδες ξερολιθικά κτίσματα, τα οποία αυτή τη στιγμή προστατεύονται στο σύνολό τους από τα ισχύοντα χωροταξικά σχέδια (π.χ. Κυκλάδες και Κρήτη), καθώς και από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς, και, άρα, κατ' ουσίαν, δεν επιδέχονται νόμιμη αλλαγή χρήσης.

Ξερολιθιά και περιβάλλον. Ήπιες μορφές καλλιέργειας

Το μάθημα εστιάζει στην ξερολιθιά ως πρακτική φιλική προς το περιβάλλον και τις δυνατότητες καλλιέργειας που παρέχει. Ως μέθοδος δόμησης, η ξερολιθιά έχει ελάχιστο ή και μηδενικό περιβαλλοντικό αποτύπωμα, δεδομένου ότι η πρώτη ύλη βρίσκεται επιτόπου και υφίσταται ελάχιστη κατεργασία. Οι αναβαθμίδες, ιδίως όταν καλλιεργούνται, κάτι που υπήρξε και ο πρωταρχικός προορισμός τους, προστατεύουν από τη διάβρωση του εδάφους, την ερημοποίηση και τις πλημμύρες, καθώς συγκρατούν τόσο το έδαφος όσο και το απαραίτητο νερό, ενώ επιτρέπει στο πλεονάζον να κινηθεί με χαμηλότερη ορμή. Επιπλέον, δημιουργούν ενδιαιτήματα για πλήθος φυτών και ζώων. Σε συνθήκες εντεινόμενων κλιματικών προκλήσεων, οι αναβαθμίδες αποτελούν έτοιμες αντιδιαβρωτικές και αντιπλημμυρικές κατασκευές, που απαιτούν απλώς να τις συντηρήσουμε και, ιδανικά, να τις καλλιεργήσουμε.

Παράλληλα με την περιβαλλοντική αξία της ξερολιθιάς, παρουσιάζονται ήπιες –παραδοσιακές και μη– μέθοδοι καλλιέργειας, κατάλληλες για ξερολιθικό και άνυδρο περιβάλλον (π.χ. φυσική καλλιέργεια, περμακουλτούρα).

Η τέχνη της ξερολιθιάς. Διεθνής εμπειρία και προοπτικές

Σ' αυτό το μάθημα παρουσιάζονται, με χαρακτηριστικά παραδείγματα, η ξερολιθική δόμηση διεθνώς, από την αρχαιότητα μέχρι και πρόσφατα, οι ανάγκες που εξυπηρετούσε, καθώς και οι παράγοντες που οδήγησαν στη σταδιακή εγκατάλειψη αλλά και στην επανάκαμψη της συγκεκριμένης τέχνης.

Παρατηρείται ότι οι μεγαλιθικές κατασκευές, διαδοσμένες κατά την αρχαιότητα, εγκαταλείφθηκαν κατά τους πιο

πρόσφατους αιώνες, ενώ αυξήθηκαν οι κατασκευές για αγροτική χρήση, μεταξύ των οποίων και οι αναβαθμίδες. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες, η ξερολιθιά τείνει να εγκαταλειφθεί ως τεχνική δόμησης, με συνέπεια να φθίνει ο αριθμός των μαστόρων και να κινδυνεύει η συνέχιση της τέχνης. Παρουσιάζονται διεθνή παραδείγματα, καθώς και καλές πρακτικές διαχείρισης ξερολιθικών τοπίων, προγραμμάτων εκπαίδευσης και πιστοποίησης στις παραδοσιακές οικοδομικές τέχνες. Μετά τη μελέτη της ιστορικής πορείας, τίθενται τα ερωτήματα: Πώς αντιλαμβανόμαστε το μέλλον της ξερολιθιάς; Ποιος ο ρόλος των νέων τεχνιτών στα σημερινά συμφραζόμενα;

Νομικό καθεστώς, φορείς και διαδικασίες προστασίας των ξερολιθικών κατασκευών

Σημαντικό κομμάτι της θεωρητικής εκπαίδευσης στο πλαίσιο του προγράμματος αποτελεί η εισαγωγή στο νομικό πλαίσιο προστασίας των ξερολιθικών κατασκευών ώστε να διαπιστωθούν οι περιορισμοί αλλά και οι δυνατότητες που παρέχει. Στην Ελλάδα, οι ξερολιθικές κατασκευές προστατεύονται από δύο νομοθετικά πλαίσια:

- την αρχαιολογική νομοθεσία, η οποία εξαρτά την προστασία από τη χρονολόγηση της εκάστοτε ξερολιθικής κατασκευής. Εν τάχει παρουσιάζονται τα προβλήματα της χρονολόγησης των ξερολιθικών κατασκευών και οι μέθοδοι: εγγύτητα προς χρονολογημένα μνημεία, τοπικά αρχεία, μαρτυρίες ηλικιωμένων, αποτυπώματα εργαλείων, θερμοφωταύγεια κ.ά. Εφόσον υπάρχουν οι οργανωτικές δυνατότητες, προτείνεται συνδυασμός με δραστηριότητα στο πεδίο, όπου, σε συνεργασία με ειδικούς του πολιτισμού, γίνεται προσπάθεια χρονολόγησης ξερολιθικών κατασκευών.

- την πολεοδομική νομοθεσία, εθνική και τοπική, καθώς και από διεθνείς συμβάσεις που έχουν ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο, και οι προβλέψεις των οποίων οφείλουν να αποτυπώνονται στα τοπικά χωροταξικά σχέδια. Οι σπουδαστές εξοικειώνονται με στοιχειώδεις πολεοδομικούς και νομικούς όρους, όπως και με τα εργαλεία προστασίας που υφίστανται για την προστασία των ξερολιθικών κατασκευών. Μαθαίνουν, επίσης, τη διαδικασία έκδοσης αδειών δόμησης, τη διαδικασία αναφοράς/καταγγελίας αυθαίρετης δόμησης, γενικότερα, και, ειδικότερα, καταστροφής ή αλλοίωσης ξερολιθικής κατασκευής, καθώς και τους εμπλεκόμενους φορείς και τις αρμοδιότητές τους. Εφόσον υπάρχουν οι οργανωτικές δυνατότητες, προτείνεται συνδυασμός με ερευνητική δραστηριότητα σε τοπικούς φορείς, όπως η Υπηρεσία Δόμησης, το Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής, η αστυνομία, ο Σύλλογος Μηχανικών ή Αρχιτεκτόνων κ.ά.

Επαγγελματικά δικαιώματα και προοπτικές

Σ' αυτό το μάθημα γίνεται γνωριμία με τις διαδικασίες έναρξης επαγγέλματος για τους ελεύθερους επαγγελματίες, καθώς και με τα επαγγελματικά δικαιώματα και τις υποχρεώσεις για τους μισθωτούς. Παρουσιάζονται οι επαγγελματικές προοπτικές και η εργασιακή πραγματικότητα, στην Ελλάδα και τις ευρωπαϊκές χώρες, αλλά και ο ρόλος του τεχνίτη της ξερολιθιάς ως εργάτη της «οικοδομής» ή ως συντηρητή ενός έργου πολιτισμού.

Εξετάζονται χρηματοδοτικά εργαλεία από τοπικά, εθνικά και ευρωπαϊκά προγράμματα, καθώς και οι γενικότερες μελλοντικές προοπτικές του επαγγέλματος, σε συνδυασμό με την κλιματική αλλαγή και την προστασία των πολιτισμικών τοπίων.

Τελική εργασία

Ανάλογα με τις οργανωτικές δυνατότητες και το επίπεδο του εκπαιδευτικού προγράμματος, μπορεί να ζητηθεί από τους μαθητευόμενους και λοιπούς συμμετέχοντες να επιδείξουν τόσο τεχνική αρτιότητα όσο και σφαιρική γνώση του αντικειμένου της ξερολιθικής δόμησης σ' έναν συγκεκριμένο τόπο.

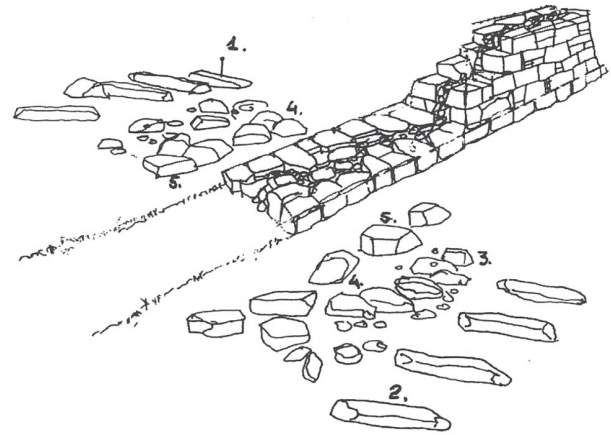
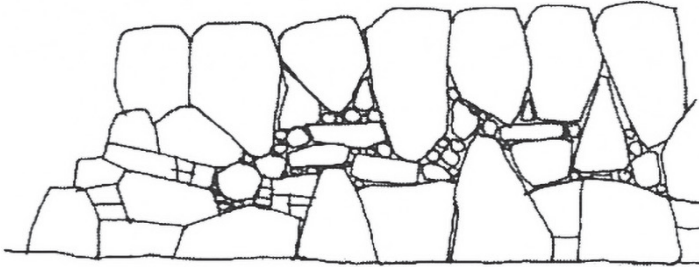
Ως εκ τούτου, η τελική εργασία περιλαμβάνει τεκμηρίωση ξερολιθικής κατασκευής, πρόταση διαχείρισης της κατασκευής (επισκευή, συντήρηση, πιθανή χρήση), καθώς και εργασία επισκευής, συντήρησης ή νέας ξερολιθικής κατασκευής, στα πρότυπα της τοπικής παράδοσης.

Ανάλογα με τους στόχους και τις οργανωτικές δυνατότητες του εκάστοτε εκπαιδευτικού προγράμματος, μπορεί να προβλέπεται και η δυνατότητα ομαδικής τελικής εργασίας.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΡΓΟΥ

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζεται η διαχείριση του έργου, προκειμένου να διαρθρωθούν το είδος και το χρονικό πλαίσιο των εργασιών που εμπλέκονται στον σχεδιασμό, την οργάνωση και την υλοποίηση του προγράμματος εκπαίδευσης στην ξερολιθική δόμηση. Η ενότητα περιλαμβάνει αναφορά στην ομάδα έργου, αναλυτική περιγραφή των επιμέρους εργασιών, καθώς και συγκεντρωτικό συνοπτικό πίνακα, όπου οι εργασίες αυτές εντάσσονται σε προτεινόμενο χρονικό πλαίσιο.

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΟΥ

Για την καλύτερη διαχείριση του έργου, προτείνεται ο σαφής διαχωρισμός ρόλων ως εξής:

- **Διαχειριστής έργου:** Αναλαμβάνει τη γενικότερη ευθύνη του έργου και τη συνολική του επίβλεψη, λαμβάνοντας ενημέρωση από τους επιμέρους συντονιστές ή/και άλλους υπεύθυνους σε διάφορους τομείς. Ιδανικά, δεν συμμετέχει ενεργά στις δράσεις, για παράδειγμα, στις εργασίες στο πεδίο, προκειμένου να έχει τη δυνατότητα και την ευχέρεια να διαχειριστεί γενικότερα θέματα.
- **Συντονιστές:** Ανάλογα με τις δυνατότητες της ομάδας έργου αλλά και τις απαιτήσεις του έργου, μπορεί να υπάρχει συντονιστής πεδίου, συντονιστής παράλληλων δράσεων, συντονιστής επικοινωνίας με συμμετέχοντες/μαθητευομένους.
- **Υπεύθυνοι τομέων:** Ανάλογα με τις δυνατότητες της ομάδας έργου αλλά και τις απαιτήσεις του έργου, μπορεί να υπάρχουν υπεύθυνοι επιμέρους τομέων. Απαραίτητος κρίνεται ο υπεύθυνος ασφαλείας. Επιπλέον, μπορεί να υπάρχει υπεύθυνος επικοινωνίας ή/και υπεύθυνος διοικητικών/οικονομικών θεμάτων.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Παρακάτω περιγράφονται αναλυτικά οι εργασίες που πρέπει να πραγματοποιηθούν στα τρία στάδια του έργου:

(Α) Προετοιμασία • (Β) Υλοποίηση • (Γ) Απολογισμός

Σε κάθε στάδιο, προβλέπονται εργασίες σε τρεις διαφορετικούς τομείς:

- Εργασίες εκτός πεδίου πρακτικής άσκησης
- Εργασίες εντός πεδίου πρακτικής άσκησης
- Θεωρητικά μαθήματα και παράλληλες δράσεις

Ανάλογα με τις δυνατότητες του φορέα και το μέγεθος της ομάδας έργου, μπορεί να γίνει ο αντίστοιχος καταμερισμός ρόλων και αρμοδιοτήτων για τις αναφερόμενες εργασίες.

Στάδιο Α: Προετοιμασία

Εργασίες εκτός πεδίου

1. Σύλληψη έργου και διαμόρφωση γενικού πλαισίου

Σε πρώτο στάδιο, διαμορφώνεται μια γενική ιδέα του έργου, με βάση τους παρακάτω παράγοντες:

- Τις ανάγκες που έχουν διαπιστωθεί
- Τυχόν προτάσεις εκ μέρους της τοπικής κοινωνίας
- Οικονομική και διαχειριστική ικανότητα του φορέα

Η διαμόρφωση του πλαισίου του έργου και του πεδίου εφαρμογής του εξαρτάται και από τις απαιτούμενες διαδικασίες.

2. Έρευνα πιθανώς απαιτούμενων αδειοδοτήσεων

Ανάλογα με τη φύση του έργου, απαιτούνται, ενδεχομένως, έγκριση αδειών από αρμόδιους φορείς ή/και έκδοση οικοδομικής άδειας ή άδειας μικρής κλίμακας από την οικεία Υπηρεσία Δόμησης.

Προτείνεται η συνεργασία με μηχανικό, προς διερεύνηση της παραπάνω απαίτησης. Δεδομένου ότι η έκδοση οικοδομικής άδειας ενδέχεται να είναι χρονοβόρα, συνιστάται αυτό το στάδιο να υλοποιείται αρκετά νωρίς ώστε να είναι διαθέσιμος ο απαιτούμενος χρόνος.

3. Συγγραφή πρότασης

Η συγγραφή πρότασης μπορεί αρχικά να καταρτιστεί ως ένα γενικό κείμενο σκεπτικού και σκοπιμότητας του έργου. Το κείμενο αυτό μπορεί να αποτελέσει τη βάση για τη συγγραφή των επιμέρους προτάσεων, η οποία θα πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο της αναζήτησης χρηματοδότησης, δεδομένου ότι ο κάθε υποψήφιος χρηματοδότης διαθέτει συνήθως το δικό του σχήμα κατάθεσης πρότασης, πολλές φορές με περιορισμό λέξεων, άλλη γλώσσα, πίνακες κ.λπ. Σημαντικό κομμάτι στη συγγραφή πρότασης αποτελεί και η οριστικοποίηση των ημερομηνιών διεξαγωγής του εκπαιδευτικού προγράμματος.

4. Σύνταξη προϋπολογισμού

Τα έξοδα ενός έργου ποικίλλουν σε μεγάλο βαθμό ανάλογα με το περιεχόμενό του. Παρατίθεται ενδεικτικός πίνακας εξόδων για ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης στην τέχνη της ξερολιθιάς.

5. Αναζήτηση χρηματοδότησης

Η χρηματοδότηση ενός έργου αποτελεί έναν από τους πιο κρίσιμους παράγοντες για την επιτυχία του, καθώς επηρεάζει το περιεχόμενο και την ποιότητα των παροχών. Συνήθως απαιτείται συνδυασμός πηγών χρηματοδότησης, προκειμένου να εξασφαλιστεί ένα ποσό ικανό να καλύψει τουλάχιστον τα σημαντικότερα τμήματα του προϋπολογισμού.

Παρατίθενται ενδεικτικές πηγές χρηματοδότησης για προγράμματα με αντικείμενο την ξερολιθιά:

- Υπουργείο Πολιτισμού
- Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας
- Οργανισμός Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής
- Πράσινο Ταμείο
- Γενική Γραμματεία Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής (για τα νησιά του Αιγαίου)
- Ο.Τ.Α. / Τοπικές Διευθύνσεις Πολιτισμού
- Ευρωπαϊκά προγράμματα, π.χ. Erasmus+
- Ιδιωτικά ιδρύματα που ενισχύουν πολιτιστικές ή/και περιβαλλοντικές δράσεις
- Συμμετοχική χρηματοδότηση (crowdfunding)
- Χορηγίες σε είδος (π.χ. ακτοπλοϊκά εισιτήρια από ακτοπλοϊκές εταιρείες, γεύματα ή διαμονή από τοπικές επιχειρήσεις κ.ά.)

Συνήθως, οι ανοιχτές προσκλήσεις (και, επομένως, η φάση συγγραφής προτάσεων) ανακοινώνονται μεταξύ Οκτωβρίου και Μαρτίου, τα δε αποτελέσματα δημοσιεύονται την άνοιξη και το καλοκαίρι.

Ενδεικτικός πίνακας εξόδων για ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης στην τέχνη της ξερολιθιάς

Κατηγορία	Είδος	Κόστος (€)
Αμοιβές / ημερομίσθια	Διοργάνωση εργαστηρίου	
	Κόστος τυχόν μελετών/αδειοδοτήσεων	
	Αμοιβές μαστόρων και εργατών (συμπεριλαμβανομένων κρατήσεων)	
	Αμοιβές εκπαιδευτών και συντονιστών (συμπεριλαμβανομένων κρατήσεων)	
	Αμοιβές μαθητευομένων (συμπεριλαμβανομένων κρατήσεων)	
	Αμοιβή διερμηνέα (εφόσον προβλέπεται)	
	Επικοινωνία (σχεδιασμός λογοτύπου, προωθητικού υλικού, δελτία Τύπου)	
	Οπτικοακουστική κάλυψη (φωτογράφιση)	
Μισθώσεις	Οπτικοακουστική κάλυψη (κινηματογράφηση)	
	Ημερομίσθια εργατών (π.χ. καθαρισμός πεδίου)	
Έντυπο υλικό	Μίσθωση οπτικοακουστικού εξοπλισμού για τις διαλέξεις	
	Μίσθωση χώρου για τις διαλέξεις και τις ανοιχτές εκδηλώσεις	
	Εκτύπωση αφισών, φυλλαδίων	
Έξοδα μετακίνησης	Εκτύπωση λοιπού υλικού επικοινωνίας (πχ παγούρια, μπλουζάκια)	
	Εκτύπωση τυχόν παραδοτέων	
	Οδικά/ακτοπλοϊκά/αεροπορικά εισιτήρια καλεσμένων	
	Οδικά/ακτοπλοϊκά/αεροπορικά εισιτήρια εκπαιδευτών	
Έξοδα διαμονής	Οδικά/ακτοπλοϊκά/αεροπορικά εισιτήρια μαθητευομένων	
	Μετακινήσεις από/προς το πεδίο και/ή των χώρων διαλέξεων	
	Διαμονή καλεσμένων	
Έξοδα διατροφής	Διαμονή εκπαιδευτών	
	Διαμονή μαθητευομένων	
	Διατροφή καλεσμένων	
	Διατροφή εκπαιδευτών	
Ασφάλεια	Διατροφή μαθητευομένων	
	Ελαφρύ γεύμα στο πεδίο για όλους τους συμμετέχοντες	
	Ασφάλιση αστικής ευθύνης	
Υλικά / εργαλεία	Προμήθεια φαρμακείου	
	Αγορά υλικών και εργαλείων	
Άλλα έξοδα	Μεταφορά υλικών και εργαλείων στο πεδίο	
	Αναλώσιμα	
ΜΕΡΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	Εξοπλισμός εργοταξίου (σκίαστρα, τουαλέτες, περιφράξεις, ταμπέλες κ.λπ.)	
	Απρόβλεπτα (10% μερικού συνόλου)	
ΣΥΝΟΛΟ		

Τα ποσά που αντιστοιχούν σε κάθε κατηγορία εξαρτώνται από πολλούς παράγοντες. Προτείνεται η διερεύνησή τους ανά περίπτωση, προκειμένου να συνταχθεί ένας πίνακας προϋπολογισμού που θα ανταποκρίνεται στην τοπική πραγματικότητα.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι κάθε πιθανός χρηματοδότης ακολουθεί τους δικούς του κανόνες και, ενδεχομένως, θέτει όρους που αποκλείουν ή περιορίζουν άλλες πηγές χρηματοδότησης. Επομένως, απαιτείται προσοχή και σχολαστική επιλογή των πηγών προς τις οποίες απευθύνεται ένας φορέας.

6. Εύρεση μαστόρων και λοιπών παρόχων υπηρεσιών

Δεδομένου ότι ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης στην τέχνη της ξερολιθιάς στοχεύει στη διάσωση της τεχνογνωσίας, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί από γενιά σε γενιά, ιδανικά θα πρέπει να εμπλακούν οι φορείς αυτής της γνώσης, δηλαδή οι ντόπιοι μαστόρες και τεχνίτες. Οι άνθρωποι αυτοί δεν είναι απαραίτητα οικοδόμοι, αλλά μπορεί να είναι και αγρότες, κτηνοτρόφοι κ.ά. Για τον εντοπισμό τους, απαιτείται επιτόπια έρευνα.

Σε περίπτωση που τέτοιοι μαστορές δεν υπάρχουν πια σ' έναν τόπο ή δεν επιθυμούν ή αδυνατούν να συμμετάσχουν, μπορεί να εξεταστεί η πρόσληψη μαστόρων από γειτονικούς τόπους ή/και εκπαιδευτών με σχετική εμπειρία.

Πέραν των μαστόρων, προβλέπεται η πρόσληψη/συνεργασία με περισσότερους παρόχους υπηρεσιών. Ενδεικτικά αναφέρονται:

- Εκπαιδευτές (στο πεδίο αλλά και για τα θεωρητικά μαθήματα)
- Γραφίστας
- Φωτογράφος/κινηματογραφιστής
- Υπεύθυνος επικοινωνίας
- Υπεύθυνος οπτικοακουστικού εξοπλισμού
- Μηχανικός (για τη διερεύνηση της αναγκαιότητας τυχόν αδειών/εγκρίσεων και, στη συνέχεια, για την επίβλεψη του έργου, εφόσον αυτό απαιτείται)
- Διερμηνέας (σε περίπτωση που το εργαστήριο είναι δίγλωσσο)

7. Συντονισμός με εμπλεκόμενους φορείς

Ανάλογα με το πεδίο υλοποίησης του έργου αλλά και τον γενικότερο σκοπό του, απαιτείται, ενδεχομένως, συνεργασία με φορείς, όπως ο οικείος δήμος, η κοινότητα ή η περιφέρεια. Σε κάθε περίπτωση, καθώς πρόκειται για δράσεις με κοινωφελείς σκοπούς, τα προγράμματα εκπαίδευσης στην τέχνη της ξερολιθιάς καλό είναι να πραγματοποιούνται υπό την αιγίδα του οικείου δήμου ή της κοινότητας ώστε να εξασφαλίζουν και την ευρύτερη αποδοχή του έργου από την τοπική κοινωνία.

8. Σχεδιασμός ασφαλείας και προμήθεια φαρμακείου και Μ.Α.Π.

Συντάσσεται το σχέδιο ασφαλείας και υγείας του έργου, που περιλαμβάνει την περιγραφή του έργου, των επί μέρους εργασιών και των ιδιαιτεροτήτων τους, την αναφορά των προβλέψιμων κινδύνων κατά την εκτέλεση των εν λόγω εργασιών (π.χ. κίνδυνος θερμοπληξίας, δάγκωμα από φίδι κ.ά.), τα μέτρα πρόληψης απέναντι σε κινδύνους (π.χ. ορθή χρήση των Μ.Α.Π., εφαρμογή κανόνων ασφαλείας κατά την εργασία), τους τρόπους αντιμετώπισης τυχόν περιστατικών για καθέναν από τους προβλεπόμενους κινδύνους, καθώς και επίλυση ζητημάτων προσβασιμότητας του πεδίου για λόγους ασφαλείας και σχέδιο άμεσης εκκένωσης σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης.

Θα πρέπει να κατοχυρωθεί ανοιχτή επικοινωνία με τις δομές υγείας της περιοχής, με γιατρό και διασώστη, και να υπάρχει έτοιμο σχέδιο διακομιδής ασθενούς στο πλησιέστερο νοσοκομείο σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης.

Για τους συμμετέχοντες στο βιωματικό εργαστήριο και τους εθελοντές, θα πρέπει να γίνει ασφάλιση αστικής ευθύνης και να δηλώνουν καθημερινά την παρουσία τους με υπογραφή σε βιβλίο εθελοντών.

Επίσης, ανάλογα και με τον αριθμό των συμμετεχόντων και το είδος του έργου, θα πρέπει να γίνει προμήθεια σακιδίου (ή σακιδίων, εφόσον το εργαστήριο οργανώνεται σε ομάδες με διαφορετικό πεδίο εργασιών) πρώτων βοηθειών και φαρμακείου, καθώς και όλων των απαραίτητων Μ.Α.Π. Η λίστα φαρμακείου συντάσσεται με βάση τα πρωτόκολλα ασφαλείας και υγείας. Παρατίθεται ενδεικτική λίστα Μ.Α.Π.:

- Κράνος εργασίας
- Γυαλιά προστασίας, διάφανα ή/και ηλίου
- Γάντια εργασίας, νιτριλίου και δερμάτινα
- Μάσκες προστασίας από τη σκόνη
- Γκέτες προστασίας της κνήμης
- Μακρύ παντελόνι με σκληρό δίτονο ύφασμα (με ατομική μέριμνα)
- Υποδήματα εργασίας με προστασία στα δάχτυλα (με ατομική μέριμνα)
- Καπέλο προστασίας από τον ήλιο (με ατομική μέριμνα)

9. Επικοινωνία (ανακοίνωση, ανοιχτό κάλεσμα δήλωσης συμμετοχής και προώθηση)

Σημαντικό κομμάτι για την επιτυχία του εργαστηρίου αποτελεί η προώθησή του, αφενός με τη γνωστοποίηση του προγράμματος στο ευρύτερο κοινό και αφετέρου με το ανοιχτό κάλεσμα δήλωσης συμμετοχής.

Στο κάλεσμα συμμετοχής θα πρέπει να γίνονται σαφή το αντικείμενο του εκπαιδευτικού προγράμματος, η χρονική διάρκεια, η περιγραφή των έργων που θα υλοποιηθούν και των θεωρητικών μαθημάτων που θα περιληφθούν, ο μέγιστος αριθμός συμμετεχόντων, τα κριτήρια και η διαδικασία επιλογής τους, καθώς και το χρονοδιάγραμμα τόσο του εκπαιδευτικού προγράμματος όσο και της διαδικασίας επιλογής. Συνήθως, οι δηλώσεις συμμετοχής γίνονται μέσω φόρμας αίτησης, στην οποία απαιτούνται στοιχεία που θα βοηθήσουν την ομάδα έργου στην επιλογή, με βάση και τα κριτήρια που έχουν τεθεί.

Η προώθηση του εκπαιδευτικού προγράμματος και του ανοιχτού καλέσματος δήλωσης συμμετοχής μπορεί να γίνεται με δελτία Τύπου, δημοσιεύσεις στην ιστοσελίδα του φορέα και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αναφορές σε σχετικές δράσεις, συνέδρια, συναντήσεις, άλλα εργαστήρια, καθώς και μέσω των δικτύων άλλων φορέων.

10. Προμήθεια υλικών και εργαλείων

Τα εργαλεία που απαιτούνται σ' ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης στην τέχνη της ξερολιθιάς διακρίνονται στις παρακάτω κατηγορίες:

- Εργαλεία διαμόρφωσης εδάφους (αξίνα, τσάπα, φτυάρι, σκεπάρνι κ.λπ.)
- Εργαλεία κλαδέματος (πριόνι, κλαδευτήρι, ψαλίδα, βατοκόπος κ.λπ.)
- Εργαλεία εξόρυξης και μετακίνησης πέτρας (διάφορα είδη λοστών, παλάγκο κ.λπ.)
- Εργαλεία μεταφοράς πέτρας και υλικών (καρότσι, δίκτυ, ξυλογαϊδάρα, σκοινί)
- Εργαλεία κατεργασίας πέτρας (βαριά, βαριοπούλα, τσόκι, καλέμι, ματρακάς κ.λπ.)

Βασικό υλικό των ξερολιθικών κατασκευών είναι η πέτρα και, δευτερευόντως, το χώμα, η άμμος, το χαλίκι, αναλόγως των ειδικών απαιτήσεων του έργου (αποστραγγίσεις, ξερολιθικό αρμολόι κ.λπ.). Το πλήθος των παραπάνω υλικών και εργαλείων εξαρτάται από τον αριθμό συμμετεχόντων/εθελοντών και την οργάνωση των εργασιών πεδίου. Επιπλέον, πέτρα και χώμα πιθανότατα υπάρχουν ήδη στο πεδίο, ωστόσο συνήθως απαιτείται επιπλέον ποσότητα, τουλάχιστον πέτρας.

Σημαντικό είναι να διερευνηθεί η διαθεσιμότητα υλικών και εργαλείων σ' έναν τόπο και να οργανωθεί αντίστοιχα η έγκαιρη προμήθειά τους σε περίπτωση που απαιτείται μεταφορά τους από αλλού, καθώς και η τυχόν οικονομική επιβάρυνση που μπορεί να σημαίνει κάτι τέτοιο.

11. Επιλογή συμμετεχόντων και αποστολή ενημερωτικού υλικού

Κατά την καταληκτική ημερομηνία που έχει οριστεί στο ανοιχτό κάλεσμα, σταματούν να γίνονται δεκτές οι δηλώσεις συμμετοχής, και η ομάδα έργου προχωρά στην επιλογή των συμμετεχόντων, με βάση τον μέγιστο αριθμό και τα κριτήρια επιλογής που έχουν τεθεί.

Η επιλογή αυτή θα πρέπει να γίνει το συντομότερο δυνατόν, προκειμένου στη συνέχεια να γνωστοποιηθεί εγκαίρως η έγκριση, ή μη, σε όλους τους αιτούντες. Κατά την επικοινωνία αυτή, αποστέλλεται στους επιλεγθέντες και ενημερωτικό υλικό, συμπεριλαμβανομένων οδηγιών ή προτάσεων διαμονής, καθώς και χάρτης της ευρύτερης περιοχής με σημαντικές τοποθεσίες, όπως η θέση της πρακτικής άσκησης και άλλα σημεία ενδιαφέροντος, για παράδειγμα, οι χώροι διαμονής, το Κέντρο Υγείας κ.ά.

12. Οργάνωση διαμονής και διατροφής συμμετεχόντων και εθελοντών

Αυτό το στάδιο μπορεί να πραγματοποιηθεί νωρίτερα, σε μια πρώτη, διερευνητική φάση, προκειμένου να υπάρχει εκτίμηση διαθεσιμότητας και κόστους. Η δεύτερη, οριστική οργάνωση πραγματοποιείται μετά το κλείσιμο του καλέσματος συμμετοχών και την επιλογή των συμμετεχόντων.

Το συγκεκριμένο βήμα μπορεί να πραγματοποιηθεί σε συνδυασμό με το βήμα για την οργάνωση της διαμονής και διατροφής των προσκεκλημένων ομιλητών.

13. Επικοινωνία (αφίσες, προώθηση στα τοπικά μέσα)

Όσο πλησιάζουν οι ημερομηνίες διεξαγωγής του προγράμματος εκπαίδευσης, η δράση γνωστοποιείται με μεγαλύτερη συχνότητα και με περισσότερες μορφές, για παράδειγμα, με έντυπο υλικό, όπως αφίσες και φυλλάδια. Συνιστάται και η αποστολή δελτίων Τύπου στα τοπικά μέσα ενημέρωσης. Ως προς το έντυπο υλικό, πιθανώς να απαιτείται επιπλέον χρόνος, τόσο για την παραγωγή του όσο και για τη μεταφορά του στον τόπο διοργάνωσης της δράσης.

14. Συγκέντρωση στοιχείων για προσλήψεις, ασφάλιση και καταβολή αμοιβών

Έχοντας οριστικοποιήσει τους συνεργάτες (μάστορες, φωτογράφους κ.λπ.) αλλά και τους μαθητευόμενους επ' αμοιβή, καθώς και εργάτες που πιθανώς προσλαμβάνονται, απαιτείται να συγκεντρωθούν τα απαραίτητα στοιχεία για την πρόσληψή τους, είτε αυτή αφορά ανάληψη έργου (με τιμολόγιο) είτε πρόσληψη εργαζομένου (με ημερομίσθιο). Για όλους τους μη αυτοαπασχολούμενους εργαζόμενους θα πρέπει να τηρηθεί η προβλεπόμενη διαδικασία ασφάλισης στον ΕΦΚΑ.

Σε περίπτωση πρόσληψης εργαζομένου, η ημερομηνία πρόσληψης ορίζεται ως η πρώτη μέρα εργασίας στο πεδίο. Επομένως, η συγκέντρωση των απαραίτητων στοιχείων για την εν λόγω διαδικασία θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί νωρίτερα. Το στάδιο αυτό υλοποιείται σε συνεργασία με τον λογιστή του φορέα και υπό την καθοδήγησή του.

Εργασίες εντός πεδίου

1. Εύρεση πεδίου και εξασφάλιση άδειας χρήσης του

Εφόσον αποφασιστεί τι είδους εργασίες θα πραγματοποιηθούν κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου, ακολουθεί η αναζήτηση του πεδίου εφαρμογής. Το πεδίο, πέραν των εκπαιδευτικών αναγκών του εργαστηρίου ξερολιθιάς, θα πρέπει να καλύπτει και άλλες παραμέτρους, για παράδειγμα:

- Ασφάλεια των παρευρισκομένων: Αποφυγή επικίνδυνων σημείων με έντονες κλίσεις, σαθρό έδαφος ή άλλους παράγοντες που πιθανόν αυξάνουν την πιθανότητα ατυχήματος.
- Προσβασιμότητα: Καλό είναι το πεδίο να μη βρίσκεται σε ιδιαίτερα απομακρυσμένη θέση ώστε να διευκολύνεται η μεταφορά ανθρώπων και υλικών.
- Χρηστικότητα και ορατότητα: Καλό είναι το έργο να έχει κοινωφελή χαρακτήρα, όπως, λόγου χάρη, ο καθαρισμός ενός μονοπατιού από πεσμένους τοίχους. Πέραν της χρηστικής λειτουργίας του, το έργο θα λειτουργεί και ως παράδειγμα προς μίμηση και έναυσμα για περισσότερες δράσεις για την ανάδειξη και την προστασία των ξερολιθικών κατασκευών. Επομένως, καλό είναι να βρίσκεται σε σημείο ορατό και με κίνηση.

Εφόσον εντοπιστεί η θέση του πεδίου, απαιτούνται η διερεύνηση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος και η επικοινωνία είτε με τον οικείο δήμο, σε περίπτωση δημόσιου χώρου, είτε με τους ιδιοκτήτες, σε περίπτωση ιδιωτικού. Να σημειωθεί ότι η παρέμβαση σε ιδιωτικό χώρο μπορεί να έχει και κοινωφελή χαρακτήρα. Για παράδειγμα, με την αποκατάσταση των τοίχων περίφραξης ενός ιδιωτικού χώρου, μπορεί να αποκατασταθεί η προσβασιμότητα ενός μονοπατιού ή δρόμου στο όριό του. Το βήμα αυτό σχετίζεται και με τις εργασίες του βήματος έρευνας πιθανών απαιτούμενων αδειοδοτήσεων.

2. Προετοιμασία και οργάνωση πεδίου

Για τη διασφάλιση της απρόσκοπτης εργασίας κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου, απαιτείται οργάνωση του πεδίου εκ των προτέρων:

- Μετρήσεις πεδίου και στοιχείων του (τοιχών κ.λπ.)
- Διαχωρισμός σε ζώνες, ανάλογα με τον αριθμό ομάδων εργασίας
- Εντοπισμός πιθανών κινδύνων στο πεδίο και αντιμετώπισή τους
- Τοποθέτηση ενημερωτικής πινακίδας με τα στοιχεία του έργου
- Δημιουργία και τοποθέτηση σχεδιαγράμματος που θα περιλαμβάνει προσβασιμότητα του πεδίου, οριοθέτηση του συνολικού έργου και των επιμέρους εργασιών, χωροθέτηση των υλικών, του εξοπλισμού και των εργαλείων, του χώρου διαλείμματος, των σημείων παροχής νερού, ηλεκτρικού ρεύματος και συλλογής απορριμμάτων.

3. Καθαρισμός πεδίου

Συχνά, τα σημεία επέμβασης των εργαστηρίων ξερολιθιάς είναι εγκαταλελειμμένα και μπαζωμένα. Απαιτείται, λοιπόν, καθαρισμός του πεδίου πριν από την έναρξη των εργασιών, κυρίως με την απομάκρυνση φερτών υλικών (μπάζα). Ενδεχομένως, μέρος αυτών των υλικών να μείνει στο πεδίο και να απομακρυνθεί κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου, εφόσον οι διοργανωτές κρίνουν σκόπιμο να εντάξουν αυτό το κομμάτι στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ακόμη και σε αυτή την περίπτωση, όμως, το μεγαλύτερο μέρος του καθαρισμού θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί εκ των προτέρων ώστε να μην παρακωλύσει τις υπόλοιπες εργασίες.

Για τον καθαρισμό του πεδίου θα χρειαστούν, πιθανότατα, εργαλεία. Επομένως, το συγκεκριμένο βήμα δύναται να γίνει σε συνδυασμό με το βήμα μεταφοράς υλικών και εργαλείων.

4. Μεταφορά υλικών και εργαλείων

Τα υλικά και τα εργαλεία θα πρέπει να έχουν μεταφερθεί στο πεδίο πριν από την έναρξη των εργασιών ή, το αργότερο, κατά τη μετάβαση όλων στο πεδίο την πρώτη μέρα. Στην περίπτωση που έχει προηγηθεί καθαρισμός του πεδίου, τουλάχιστον κάποια από τα εργαλεία θα έχουν μεταφερθεί κατά το βήμα αυτό.

Θα πρέπει να ληφθούν υπόψη η προσβασιμότητα του πεδίου και η δυνατότητα μεταφοράς των υλικών και εργαλείων με οχήματα. Σε περίπτωση που κάτι τέτοιο δεν είναι δυνατό, θα πρέπει να έχουν διερευνηθεί πιθανοί τρόποι μεταφοράς και να έχει υπολογιστεί ο απαιτούμενος χρόνος γι' αυτό.

Θεωρητικά μαθήματα και παράλληλες δράσεις

1. Επικοινωνία με σχολεία για οργάνωση εκπαιδευτικών δράσεων

Η διερεύνηση αυτή μπορεί σε πρώτο στάδιο να γίνει αρκετό καιρό πριν (κατά προτίμηση, 6-3 μήνες νωρίτερα) ώστε, ανάλογα με το είδος των δράσεων που πρόκειται να υλοποιηθούν, να υπάρξει και ο απαραίτητος χρόνος για τις προαπαιτούμενες ενέργειες. Ενδεικτικά, οι εκπαιδευτικές δράσεις γίνονται με τη συνεργασία πιστοποιημένου φορέα, όπως, για παράδειγμα, τα Κέντρα Εκπαίδευσης για το Περιβάλλον και την Αειφορία (Κ.Ε.Π.Ε.Α.). Εναλλακτικά, μπορεί να διαμορφωθεί ένα πρόγραμμα σε συνεργασία με τα οικεία γραφεία πρωτοβάθμιας/δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή/και τους συλλόγους διδασκόντων στα σχολεία της περιοχής. Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να προβλέπεται χρονικό διάστημα ικανό για πιθανά συμβούλια ή άλλου είδους θεσμικές απαιτήσεις.

2. Επικοινωνία με προσκεκλημένους ομιλητές

Η επιλογή των ομιλητών για τα θεωρητικά μαθήματα και τις πιθανές παράλληλες δράσεις γίνεται με βάση το περιεχόμενο της θεωρητικής εκπαίδευσης ενός εργαστηρίου ξερολιθιάς, όπως αυτό περιγράφεται στην Ενότητα 2: Πρακτική άσκηση και θεωρητικά μαθήματα. Ωστόσο, υπάρχουν παράγοντες που ενδέχεται να περιορίζουν τη δυνατότητα συμπερίληψης όλων των δυνατών θεωρητικών μαθημάτων, για παράδειγμα:

- Έλλειψη απαιτούμενου προϋπολογισμού για την κάλυψη εξόδων διαμονής, διατροφής και μετακίνησης των προσκεκλημένων ομιλητών
- Έλλειψη διαθεσιμότητας ομιλητών ειδικοτήτων, είτε λόγω χρόνου είτε λόγω τόπου
- Έλλειψη διαθέσιμου χρόνου στο πρόγραμμα του εργαστηρίου, ανάλογα με το χρονικό εύρος που έχει οριστεί.

Η αδυναμία πρόσκλησης ομιλητών ειδικοτήτων δεν σημαίνει απαραίτητα τον αποκλεισμό των αντίστοιχων θεωρητικών μαθημάτων από το πρόγραμμα. Τα μαθήματα αυτά μπορούν, ενδεχομένως, να συμπυκνωθούν σε γενικότερες ενότητες ή/και να παρουσιαστούν από άλλα άτομα ή/και να παρουσιαστούν ως προτεινόμενη βιβλιογραφία.

Σε κάθε περίπτωση, η επικοινωνία με τους επιθυμητούς προσκεκλημένους ομιλητές είναι καλό να γίνεται εγκαίρως (6-3 μήνες πριν από τη διοργάνωση του προγράμματος εκπαίδευσης) ώστε να εξασφαλίζεται όσο το δυνατόν νωρίτερα η διαθεσιμότητά τους και να υπάρχει αρκετός χρόνος για την προετοιμασία των διαλέξεων.

3. Διαμόρφωση προγράμματος παράλληλων δράσεων

Εκτός από τα θεωρητικά μαθήματα, δύναται να συμπεριληφθούν και άλλες παράλληλες δράσεις, όπως προβολές ταινιών, παρουσιάσεις βιβλίων, συζητήσεις στρογγυλής τραπέζης, περιηγήσεις, επισκέψεις σε σημεία ενδιαφέροντος (π.χ. τοποθεσίες με ξερολιθικές κατασκευές αλλά και σημεία φυσικού κάλλους, οικισμοί, αρχαιολογικοί χώροι, μουσεία) κ.ά.

Το πρόγραμμα αυτό διαμορφώνεται ανάλογα με τη χρονική αλλά και διαχειριστική ικανότητα του εργαστηρίου. Καλό είναι να έχει διαμορφωθεί αρκετά νωρίς (κατά προτίμηση, 3 μήνες πριν).

4. Εύρεση χώρων και αιθουσών

Μετά την ολοκλήρωση και διαμόρφωση του προγράμματος θεωρητικών μαθημάτων, παράλληλων δράσεων και εκπαιδευτικών δράσεων με τα σχολεία, απαιτείται να βρεθούν οι κατάλληλοι χώροι και οι αίθουσες για την υλοποίηση των εν λόγω δράσεων. Σημαντική παράμετρο αποτελεί και το πλήθος του κοινού ώστε να εξασφαλιστεί αρκετός χώρος για άνετη παρακολούθηση και συμμετοχή.

Η διαθεσιμότητα τέτοιων χώρων ποικίλλει από τόπο σε τόπο, αλλά γενικά σε απομακρυσμένους τόπους και νησιά, ειδικά στα μικρότερα, τείνει να είναι περιορισμένη και να αποτελεί, ενδεχομένως, παράγοντα σχεδιασμού του προγράμματος αυτών των δράσεων.

Προκειμένου να χρησιμοποιηθούν οι χώροι που θα επιλεγούν, θα πρέπει να υπάρχει γραπτή άδεια από τον εκάστοτε φορέα διαχείρισης (π.χ. οικείος δήμος, πολιτιστικός σύλλογος κ.λπ.).

5. Εύρεση οπτικοακουστικού και άλλου εξοπλισμού

Σε περίπτωση που ο χώρος δεν διαθέτει ήδη οπτικοακουστικό εξοπλισμό, ή άλλον που πιθανώς απαιτείται, θα πρέπει να προβλεφθεί η μίσθωση ή άλλου είδους εξασφάλισή του από τρίτους. Σε πολλές περιπτώσεις, ειδικότερα σε μικρά νησιά και απομακρυσμένους τόπους, πιθανώς να μην υπάρχει διαθέσιμος τέτοιος εξοπλισμός και να πρέπει να διερευνηθεί η μεταφορά του από αλλού.

6. Οργάνωση διαμονής και διατροφής προσκεκλημένων ομιλητών

Όπως το βήμα για την οργάνωση της διαμονής και διατροφής των συμμετεχόντων και των εθελοντών, έτσι και αυτό το βήμα μπορεί να πραγματοποιηθεί νωρίτερα, σε μια πρώτη, διερευνητική φάση, προκειμένου να υπάρξει εκτίμηση διαθεσιμότητας και κόστους. Η δεύτερη, οριστική οργάνωση πραγματοποιείται μετά την οριστικοποίηση των προσκεκλημένων ομιλητών που θα επιβεβαιώσουν την παρουσία τους, καθώς και των ημερομηνιών κατά τις οποίες θα είναι παρόντες.

Το βήμα αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί σε συνδυασμό με το προαναφερόμενο βήμα για την οργάνωση της διαμονής και διατροφής των συμμετεχόντων και των εθελοντών.

Στάδιο Β: Υλοποίηση

Εργασίες εκτός πεδίου

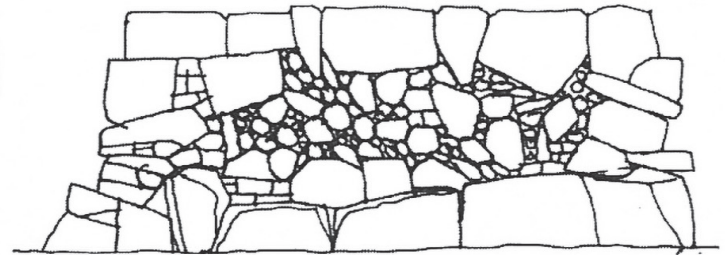
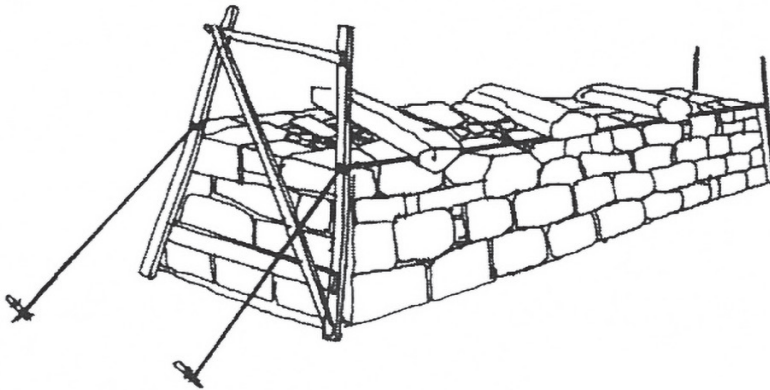
1. Επικοινωνία (δελτία Τύπου προόδου, φωτογράφιση, κινηματογράφιση)

Είναι σημαντικό να διατηρείται ζωντανό το ενδιαφέρον για το εργαστήριο κατά τη διάρκεια της δράσης. Αυτό μπορεί να γίνει με δημοσιεύσεις από το πεδίο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με την αποστολή δελτίων Τύπου προόδου και την κοινοποίηση φωτογραφιών ή και βίντεο από το πεδίο και τις παράλληλες δράσεις. Η τακτική και πλήρης επικοινωνία σε αυτό το στάδιο απαιτεί αρκετό χρόνο, επομένως συνιστάται καλός προγραμματισμός.

2. Συντονισμός ελαφρού γεύματος, μεταφορών και προμηθειών

Κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου προβλέπονται μεταφορές στο πεδίο, όπως, για παράδειγμα, του ελαφρού γεύματος, καθώς και τυχόν επιπλέον προμηθειών που μπορεί να χρειαστούν. Το ελαφρύ γεύμα συνιστά επιπλέον σημαντικό κομμάτι προετοιμασίας, προμήθειας υλικών και προγραμματισμού παρασκευής, το οποίο μπορεί να αναλαμβάνει ομάδα εθελοντών. Εναλλακτικά, μπορεί να γίνει σε συνεργασία με τοπική επιχείρηση εστίασης και, ενδεχομένως, με τη μορφή χορηγίας σε είδος. Σε κάθε περίπτωση, απαιτείται χρονικός συντονισμός για την έγκαιρη μεταφορά του στο πεδίο.

Ακόμη, πιθανώς να απαιτούνται επιπλέον εργαλεία, υλικά ή άλλα στοιχεία στο πεδίο. Σε επικοινωνία με τον συντονιστή πεδίου, θα πρέπει να δρομολογούνται οι απαραίτητες ενέργειες εκτός πεδίου για την εξασφάλιση και τη μεταφορά τους.

3. Λογιστική υποστήριξη (προσλήψεις, τιμολόγια, πληρωμές)

Κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου, προβλέπεται η αποστολή και λήψη διαφόρων εγγράφων, παραστατικών και πληρωμών. Ενδεικτικά:

- Πρόσληψη εργαζομένων ή/και μαθητευομένων επ' αμοιβή την πρώτη μέρα εργασίας τους (έχει προηγηθεί το βήμα συκέντρωσης στοιχείων για προσλήψεις και καταβολή αμοιβών, πριν από την έναρξη του εργαστηρίου)
- Παραλαβή παραστατικών (τιμολογίων και αποδείξεων) από προμηθευτές ή άλλου είδους συνεργάτες
- Πληρωμή προμηθευτών ή/και συνεργατών
- Μισθοδοσία εργαζομένων ή/και μαθητευομένων επ' αμοιβή.

4. Αντιμετώπιση απροόπτων

Τυχόν απρόβλεπτα γεγονότα ή προβλήματα μπορεί να προκύψουν τόσο εντός όσο και εκτός του πεδίου. Θα πρέπει να υπάρχει πρόβλεψη για διαθεσιμότητα μέλους της ομάδας έργου για την αντιμετώπισή τους.

Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να υπάρχουν διαθέσιμα τηλέφωνα επικοινωνίας, τόσο έκτακτης ανάγκης όσο και άλλων πιθανών φορέων ή/και ατόμων (π.χ. δήμος, υπηρεσίες, μεταφορές).

Εργασίες εντός πεδίου

1. Παρακολούθηση/τήρηση προγράμματος

Με βάση τη σύλληψη του έργου και τη συγγραφή της πρότασης, έχει οριστεί συγκεκριμένο εύρος εργασιών που θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου, σε συνάρτηση και με τον τελικό αριθμό συμμετεχόντων. Ανάλογα και με τη χρονική διάρκεια του εργαστηρίου, θα πρέπει να παρακολουθείται καθημερινά η εξέλιξη του ώστε να εξασφαλιστεί η ολοκλήρωση του έργου.

Παράλληλα, θα πρέπει να διασφαλίζονται η εργασία στο πεδίο εντός των χρονικών ορίων που έχουν οριστεί στο πρόγραμμα, η τήρηση του χρόνου στα διαλείμματα και, γενικά, η συμπλήρωση των προβλεπόμενων ωρών εργασίας.

2. Διασφάλιση ασφαλείας (τήρηση κανόνων ασφαλείας και Μ.Α.Π., φαρμακείο, πρώτες βοήθειες)

Ο υπεύθυνος ασφαλείας γνωρίζει το σχέδιο και τους επιμέρους κανόνες ασφαλείας, έχει υπό την ευθύνη του το φαρμακείο και φροντίζει ώστε να βρίσκεται σε εύκολα προσβάσιμη θέση, γνωρίζει πρώτες βοήθειες και διαθέτει στοιχεία επικοινωνίας έκτακτης ανάγκης (διασώστες, Κέντρο Υγείας, νοσοκομείο, πυροσβεστική κ.λπ.). Επίσης, ο υπεύθυνος ασφαλείας είναι αρμόδιος για την επιτήρηση του πεδίου, προκειμένου να εξασφαλίσει ότι τηρούνται οι κανόνες ασφαλείας και η χρήση των Μ.Α.Π., όπως αυτά έχουν οριστεί στο σχέδιο, και να επισημάνει τυχόν παραλείψεις στον συντονιστή. Σε περίπτωση συμβάντος, επεμβαίνει όπως έχει οριστεί στο σχέδιο.

Συστήνεται να γίνεται επανάληψη εν συντομία των κανόνων ασφαλείας κάθε πρωί στο πεδίο εργασιών.

Κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου, προβλέπεται η εθελοντική ή επ' αμοιβή παρουσία διασώστη ή ατόμου με πιστοποιημένη γνώση πρώτων βοηθειών, καθ' όλη τη διάρκεια του ωραρίου στο πεδίο. Το εν λόγω άτομο μπορεί να είναι και ένας εκ των διοργανωτών ή συνεργατών του εργαστηρίου.

3. Συντονισμός εθελοντών και ομάδων

Κατά το βήμα προετοιμασίας και οργάνωσης πεδίου, διαμορφώνεται σχέδιο εργασιών, ανάλογα με το μέγεθος και τη μορφή του πεδίου και τον αριθμό συμμετεχόντων στο πεδίο. Κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου, θα πρέπει να παρακολουθούνται η τήρηση του σχεδίου εργασιών, ο σωστός καταμερισμός των ομάδων στον χώρο, ο συντονισμός μεταξύ ομάδων αλλά και εντός ομάδων, καθώς και ο συντονισμός τυχόν εθελοντών.

4. Έλεγχος και χρήση εργαλείων

Θα πρέπει να ελέγχονται τακτικά η καταλληλότητα των εργαλείων και η ορθή χρήση τους από τους συμμετέχοντες, με βάση τις οδηγίες που τους έχουν δοθεί στην εισαγωγή του εργαστηρίου. Σε περίπτωση ανάγκης αντικατάστασης, ειδοποιείται ο συντονιστής πεδίου και εν συνεχεία ακολουθούνται οι απαραίτητες ενέργειες.

5. Επίβλεψη έργου (ευθυγράμμιση με τις προδιαγραφές του)

Εκτός από την τήρηση του χρονοδιαγράμματος (βλ. βήμα παρακολούθησης/τήρησης προγράμματος), θα πρέπει να επιβλέπονται η ποιότητα του έργου και η ευθυγράμμιση με τις προδιαγραφές που έχουν τεθεί, τόσο εκπαιδευτικά όσο και τεχνικά.

6. Αξιολόγηση και υλοποίηση τυχόν νέων παρεμβάσεων (πλέον του προγραμματισμένου έργου)

Αρκετές φορές, το προβλεπόμενο έργο τυχαίνει να ολοκληρωθεί νωρίτερα από το τέλος του εργαστηρίου. Σε αυτή την περίπτωση, μπορεί να συνεχιστεί επιπλέον έργο, το οποίο φυσικά δεν θα πρέπει να χρήζει αδειοδότησης (βλ. και βήμα έρευνας πιθανών απαιτούμενων αδειοδοτήσεων) ή, αν χρήζει τέτοιας, αυτή να έχει εξασφαλιστεί εκ των προτέρων. Σε κάθε περίπτωση, η επέκταση των εργασιών θα πρέπει να ακολουθεί τους ίδιους κανόνες με τον σχεδιασμό του αρχικού έργου, τη σύμφωνη γνώμη ιδιοκτητών, την τήρηση κανόνων ασφαλείας κ.λπ.

7. Τήρηση παρουσιολογίου

Είναι σημαντικό να τηρείται παρουσιολόγιο στο πεδίο, τόσο για λόγους ασφαλείας όσο και για τη συλλογή στοιχείων από τους διοργανωτές. Το παρουσιολόγιο μπορεί να έχει τη μορφή βιβλίου, στο οποίο υπογράφουν κατά την άφιξη και αναχώρησή τους οι συμμετέχοντες, ή κάποιου αντίστοιχου ψηφιακού εργαλείου. Το παρουσιολόγιο είναι καλό να βρίσκεται σε συγκεκριμένο σημείο στο πεδίο, από το οποίο υποχρεωτικά περνούν όλοι προς υπογραφή ώστε να αποφεύγεται η απώλειά του. Η τήρηση και φύλαξή του θα πρέπει να αποτελεί ευθύνη μέλους της ομάδας έργου ή εθελοντή.

8. Αντιμετώπιση απρόβλεπτων περιστατικών

Όπως και στο βήμα αντιμετώπισης απροόπτων, θα πρέπει να προβλέπεται διαθεσιμότητα μέλους της ομάδας έργου ή

εθελοντή για την αντιμετώπιση τυχόν τέτοιων συμβάντων. Στην περίπτωση συμβάντος στο πεδίο, πιθανώς να χρειάζεται και η συνδρομή από άτομο εκτός πεδίου, οπότε και κρίνεται απαραίτητη η επικοινωνία μεταξύ τους. Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να υπάρχουν διαθέσιμα τηλέφωνα επικοινωνίας, τόσο έκτακτης ανάγκης όσο και άλλων πιθανών φορέων ή/και ατόμων (π.χ. δήμος, υπηρεσίες, μεταφορές).

Θεωρητικά μαθήματα και παράλληλες δράσεις

1. Προετοιμασία χώρων και εγκατάσταση εξοπλισμού

Σημαντικό κομμάτι αρμοδιότητας αποτελεί η προετοιμασία των χώρων όπου πρόκειται να λάβουν χώρα οι δράσεις και οι εκδηλώσεις, ιδίως αν οι συγκεκριμένοι χώροι δεν διαθέτουν ήδη οπτικοακουστικό εξοπλισμό. Σε αυτή την περίπτωση, θα πρέπει να έχει μεταφερθεί εγκαίρως ο εξοπλισμός, να έχει συνδεθεί και να έχει επιβεβαιωθεί η λειτουργία του. Ιδανικά, προβλέπεται ένα μέλος της ομάδας έργου ή εθελοντής, ο οποίος θα είναι επιφορτισμένος μόνο με το τεχνικό κομμάτι κατά τη διάρκεια αυτών των δράσεων και θα είναι εξοικειωμένος με τη χρήση τέτοιου εξοπλισμού.

2. Τήρηση προγράμματος

Είναι σημαντικό να τηρείται το πρόγραμμα, ιδίως των δράσεων που περιλαμβάνουν περισσότερες από μία διαλέξεις ή παρουσιάσεις. Ο συντονιστής τέτοιων δράσεων θα πρέπει να φροντίζει να τηρούνται τα χρονικά πλαίσια από τους ομιλητές, καθώς και αυτά των ωρών έναρξης, διαλειμμάτων και λήξης.

3. Συντονισμός εμπλεκομένων

Ο συντονιστής των παράλληλων δράσεων θα πρέπει να βρίσκεται σε επικοινωνία με διάφορους άλλους φορείς ή άτομα που εμπλέκονται στην υλοποίησή τους:

- Δήμος ή άλλος φορέας, στη δικαιοδοσία του οποίου εμπίπτει η χρήση της αίθουσας (για παράδειγμα, παραλαβή κλειδιών, χρήση τυχόν εξοπλισμού κ.λπ.)
- Μισθωτής ή/και υπεύθυνος τεχνικού εξοπλισμού
- Ομιλητές και άλλοι προσκεκλημένοι
- Υπηρεσίες εστίασης (εφόσον προβλέπεται, π.χ. για διάλειμμα καφέ)
- Κοινό

Εκτός από τη διαχείριση των επιμέρους λεπτομερειών με τον καθένα, θα πρέπει να συντονίζεται και η μεταξύ τους διάδραση.

4. Έλεγχος οπτικοακουστικού εξοπλισμού και αντιμετώπιση προβλημάτων

Όπως αναφέρθηκε στο βήμα προετοιμασίας χώρων και εγκατάστασης εξοπλισμού, ιδανικά προβλέπεται η ύπαρξη υπεύθυνου τεχνικού εξοπλισμού, ο οποίος θα χειρίζεται και θα ελέγχει τον εξοπλισμό καθ' όλη τη διάρκεια των δράσεων και θα μπορεί να αντιμετωπίσει τυχόν προβλήματα.

Στάδιο Γ: Απολογισμός

Εργασίες εκτός πεδίου

1. Οικονομικός απολογισμός (συγκέντρωση και καταγραφή παραστατικών, σύνταξη απολογιστικού πίνακα)

Με την ολοκλήρωση του έργου, θα πρέπει να έχουν συγκεντρωθεί όλα τα παραστατικά (τιμολόγια, αποδείξεις, μισθοδοτικά έγγραφα) που αντιστοιχούν στα έξοδά του. Αυτά θα πρέπει να ταξινομηθούν ανά κατηγορία ή/και ανά χρηματοδότηση που τα καλύπτει. Κατά τη διαδικασία αυτή, καταρτίζεται και ο τελικός πίνακας οικονομικού απολογισμού, με συγκεντρωμένα όλα τα έσοδα και έξοδα του έργου.

Ο οικονομικός αυτός απολογισμός θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί και στα απολογιστικά στοιχεία που απαιτούνται στο πλαίσιο

χρηματοδοτήσεων. Σημειώνεται ότι, πολλές φορές, απαιτείται και ειδικός απολογισμός, δηλαδή πίνακας εσόδων-εξόδων που αντιστοιχούν σε συγκεκριμένη χρηματοδότηση.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι για χρηματοδοτήσεις άνω των 3.000 € από φορείς του δημοσίου, ο χρηματοδοτούμενος φορέας υποχρεούται να αναρτά τις δαπάνες που αντιστοιχούν σε αυτές τις χρηματοδοτήσεις στην πλατφόρμα Διαύγεια, μέσω του Μητρώου Επιχορηγούμενων Φορέων.

2. Απολογισμός έργου: Συγκέντρωση οπτικοακουστικού υλικού και σύνταξη αναφοράς

Εκτός του οικονομικού απολογισμού, συνιστάται και η σύνταξη αναφοράς συνολικού απολογισμού του έργου ώστε να μπορεί κανείς να ανατρέξει στις λεπτομέρειές του στο μέλλον. Ενδεικτικά, σε μια αναφορά μπορεί να συμπεριλαμβάνονται:

- Σκοπιμότητα και στόχοι του έργου: Αναλυτικό σκεπτικό
- Τεχνικά στοιχεία: Είδος έργου, μετρήσεις, σχέδια ή σκαριφήματα

- Συμμετοχή: Αριθμός συμμετεχόντων/μαθητευομένων, σύσταση κοινού κ.λπ.
- Θεωρητικά μαθήματα, εκπαιδευτικές και άλλες παράλληλες δράσεις που υλοποιήθηκαν, συμπεριλαμβανομένων στοιχείων των ομιλητών (ιδιότητα, σύντομο βιογραφικό)
- Στοιχεία προώθησης και διάχυσης: Λίστα δημοσιεύσεων, δελτίων Τύπου, τυχόν συνεντεύξεων, επικοινωνιακό υλικό
- Φωτογραφικό υλικό
- Πιθανά συμπεράσματα και ανατροφοδότηση για μελλοντικές δράσεις.

Προτείνεται ο διαμοιρασμός των παραπάνω στοιχείων, και κυρίως των συμπερασμάτων και της ανατροφοδότησης, με τους συντάκτες του παρόντος εγχειριδίου. Σκοπός είναι να εμπλουτιστεί και να βελτιωθεί το προτεινόμενο εκπαιδευτικό πρόγραμμα με την εμπειρία περισσότερων εφαρμογών του.

3. Δημοσίευση αποτελεσμάτων και οπτικοακουστικού υλικού

Μετά τη συγκέντρωση και επεξεργασία του οπτικοακουστικού υλικού (φωτογραφίες και βίντεο), ακολουθούν η δημοσίευση και προώθηση αυτού από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για περαιτέρω διάχυση. Τέτοιου είδους υλικό μπορεί, επίσης, να λειτουργήσει αρχειακά ή/και να πραγματοποιηθούν προβολές και εκθέσεις σε επόμενο χρόνο.

Σε περίπτωση συνεργασίας με φωτογράφο ή/και κινηματογραφιστή, θα πρέπει να είναι ξεκάθαρα τα ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Ομοίως, η χρήση οπτικοακουστικού υλικού από οποιονδήποτε συμμετέχοντα ή άλλον συνεργάτη του εργαστηρίου θα πρέπει να γίνεται με αναφορά της πηγής.

4. Απολογιστικές αναφορές (απαιτούμενα χρηματοδοτήσεων)

Εκτός από τη σύνταξη γενικής αναφοράς, ο φορέας υποχρεούται να παρουσιάσει στους χρηματοδότες απολογιστικά στοιχεία. Συνήθως, αυτά αφορούν συγκεκριμένες φόρμες που ο χρηματοδότης ζητά να συμπληρωθούν από τον φορέα, ενώ στην περίπτωση φορέων του δημοσίου απαιτούνται και επιπλέον γενικότερα οικονομικά και άλλα στοιχεία του φορέα.

Για ιδιώτες χρηματοδότες προβλέπεται, κατά κανόνα, μέση έκθεση προόδου κατά το μέσο της χρονικής διάρκειας του έργου και τελική με το πέρας του. Οι δημόσιοι φορείς συγκεντρώνουν, συνήθως, το απολογιστικό υλικό, συμπεριλαμβανομένης της ανάρτησης των οικονομικών στοιχείων στην πλατφόρμα Διαύγεια, με την έναρξη του επόμενου έτους.

Σε κάθε περίπτωση, συνιστάται η επικοινωνία του φορέα με τους χρηματοδότες από την αρχή, προκειμένου να είναι σαφή τα απαιτούμενα απολογιστικά στοιχεία.

Εργασίες εντός πεδίου

1. Καθαρισμός πεδίου, απομάκρυνση υλικών και εργαλείων

Με την ολοκλήρωση των εργασιών στο πεδίο, θα πρέπει να απομακρυνθούν όλα τα εργαλεία, καθώς και τυχόν περισσευούμενα υλικά.

2. Μετρήσεις πεδίου

Μετά τον καθαρισμό του πεδίου, μπορούν να γίνουν μετρήσεις ώστε να ποσοτικοποιηθούν τα αποτελέσματα του έργου.

Ιδανικά, μπορούν να καταρτιστούν σχέδια ή σκαριφήματα και να συμπεριληφθούν στην αναφορά.

Πιθανώς να περιλαμβάνονται μετρήσεις και ποσοτικά δεδομένα και στα απαιτούμενα ορισμένων χρηματοδοτήσεων.

Θεωρητικά μαθήματα και παράλληλες δράσεις

1. Επικοινωνία με προσκεκλημένους, συνεργαζόμενους φορείς, σχολεία κ.ά. για ανατροφοδότηση

Η σχέση με τους συνεργάτες, τους προσκεκλημένους ομιλητές και τα σχολεία δεν σταματά με την ολοκλήρωση του εργαστηρίου. Η εμπειρία τους από τη δράση του φορέα μπορεί να οδηγήσει σε εποικοδομητικό σχολιασμό και σε συμπεράσματα για μελλοντικές δράσεις. Γι' αυτό τον σκοπό, προτείνεται η χρήση ερωτηματολογίου που θα διαμοιράζεται με την ολοκλήρωση του εργαστηρίου. Η συλλογή αυτών των στοιχείων μπορεί να συμπληρώσει και την αναφορά του έργου.

Επιπλέον, ειδικά με τα σχολεία, η συνεργασία μπορεί να οδηγήσει σε επόμενες δράσεις εμβάθυνσης, σε συνεργασία με το διδακτικό προσωπικό.

2. Παροχή απολογιστικών στοιχείων

Μετά τη σύνταξη της αναφοράς και την επεξεργασία του οπτικοακουστικού υλικού, τα εν λόγω δεδομένα μπορούν να διαμοιραστούν στους παραπάνω φορείς και άτομα.

3. Επικοινωνία με τους συμμετέχοντες

Εξίσου σημαντική είναι η επικοινωνία με τους συμμετέχοντες του εργαστηρίου ώστε να διαπιστωθεί η επιτυχία του προγράμματος από τους άμεσα ενδιαφερόμενους.

Η επικοινωνία από πλευράς διοργανωτών μπορεί να περιλαμβάνει τον διαμοιρασμό του υλικού των παρουσιάσεων, των φωτογραφιών και άλλων απολογιστικών στοιχείων. Επιπλέον, συνιστάται η αποστολή φόρμας αξιολόγησης του προγράμματος, προκειμένου να εντοπιστούν τόσο τα θετικά σημεία όσο και οι αδυναμίες που χρειάζεται να ληφθούν υπόψη στο μέλλον.

4. Ευχαριστήριες επιστολές σε τυχόν χορηγούς και άλλους υποστηρικτές

Είναι σημαντικό να αναγνωρίζεται η προσφορά των χορηγών αλλά και όσων βοήθησαν με οποιονδήποτε τρόπο στην πραγματοποίηση του έργου. Η αναγνώριση αυτή μπορεί να γίνει με ευχαριστήρια επιστολή/email, ενδεχομένως συμπεριλαμβάνοντας μέρος των απολογιστικών στοιχείων.

Πίνακας διαχείρισης έργου

Οι παραπάνω εργασίες παρουσιάζονται συνοπτικά στον ακόλουθο πίνακα διαχείρισης έργου.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Στάδιο Α: Προετοιμασία

Χρονικό πλαίσιο	Εκτός πεδίου	Εντός πεδίου	Θεωρητικά μαθήματα & παράλληλες δράσεις
Κυμαινόμενο ≈ 1 έτος πριν	1. Σύλληψη έργου και διαμόρφωση γενικού πλαισίου του	1. Εύρεση πεδίου και εξασφάλιση άδειας χρήσης του	
	2. Έρευνα πιθανώς απαιτούμενων αδειοδοτήσεων		
12-6 μήνες πριν	3. Συγγραφή πρότασης		
	4. Σύνταξη προϋπολογισμού		
	5. Αναζήτηση χρηματοδότησης		
6-3 μήνες πριν	6. Εύρεση μαστόρων και λοιπών παρόχων υπηρεσιών		1. Επικοινωνία με σχολεία για οργάνωση εκπαιδευτικών δράσεων
	7. Συντονισμός με εμπλεκόμενους φορείς (δήμος κ.λπ.)		2. Επικοινωνία με προσκεκλημένους ομιλητές
	8. Σχεδιασμός ασφαλείας και προμήθεια φαρμακείου και Μ.Α.Π.		
3 μήνες πριν	9. Επικοινωνία (ανακοίνωση, ανοιχτό κάλεσμα δήλωσης συμμετοχής και προώθηση)		3. Διαμόρφωση προγράμματος παράλληλων δράσεων
			4. Εύρεση χώρων και αιθουσών
1 μήνας πριν	10. Εξασφάλιση υλικών και εργαλείων	2. Προετοιμασία και οργάνωση πεδίου	5. Εύρεση οπτικοακουστικού και άλλου εξοπλισμού
	11. Επιλογή συμμετεχόντων και αποστολή ενημερωτικού υλικού		6. Οργάνωση διαμονής και διατροφής προσκεκλημένων ομιλητών
	12. Οργάνωση διαμονής και διατροφής συμμετεχόντων και εθελοντών		
1 εβδομάδα πριν	13. Επικοινωνία (αφίσες, προώθηση στα τοπικά ΜΜΕ)	3. Καθαρισμός πεδίου	
	14. Συγκέντρωση στοιχείων για προσλήψεις, ασφάλιση και καταβολή αμοιβών	4. Μεταφορά υλικών και εργαλείων	

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Στάδιο Β: Υλοποίηση

Χρονικό πλαίσιο	Εκτός πεδίου	Εντός πεδίου	Θεωρητικά μαθήματα & παράλληλες δράσεις
2-8 εβδομάδες	1. Επικοινωνία (δελτία Τύπου προόδου, φωτογράφιση, κινηματογράφηση)	1. Παρακολούθηση/τήρηση προγράμματος	1. Προετοιμασία χώρων και εγκατάσταση εξοπλισμού
	2. Συντονισμός ελαφρού γεύματος, μεταφορών και προμηθειών	2. Διασφάλιση ασφαλείας (τήρηση κανόνων ασφαλείας και Μ.Α.Π., φαρμακείο, πρώτες βοήθειες)	2. Τήρηση προγράμματος
	3. Λογιστική υποστήριξη (προσλήψεις, τιμολόγια, πληρωμές)	3. Συντονισμός εθελοντών και ομάδων	3. Συντονισμός εμπλεκομένων
	4. Αντιμέτωπιση απροόπτων	4. Έλεγχος και χρήση εργαλείων	4. Έλεγχος οπτικοακουστικού εξοπλισμού και αντιμετώπιση προβλημάτων
		5. Επίβλεψη έργου (ευθυγράμμιση με τις προδιαγραφές του)	
		6. Αξιολόγηση και υλοποίηση τυχόν νέων παρεμβάσεων (πλέον του προγραμματισμένου έργου)	
		7. Τήρηση παρουσιολογίου	
		8. Αντιμέτωπιση απρόβλεπτων περιστατικών	

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Στάδιο Γ: Απολογισμός

Χρονικό πλαίσιο	Εκτός πεδίου	Εντός πεδίου	Θεωρητικά μαθήματα & παράλληλες δράσεις
1-3 μήνες μετά	1. Οικονομικός απολογισμός (συγκέντρωση και καταγραφή παραστατικών, σύνταξη απολογιστικού πίνακα)	1. Καθαρισμός πεδίου, απομάκρυνση υλικών και εργαλείων	1. Επικοινωνία με προσκεκλημένους, συνεργαζόμενους φορείς, σχολεία κ.λπ. για ανατροφοδότηση
	2. Απολογισμός έργου: Συγκέντρωση οπτικοακουστικού υλικού και σύνταξη αναφοράς	2. Μετρήσεις πεδίου	2. Παροχή απολογιστικών στοιχείων στους παραπάνω φορείς
	3. Δημοσίευση αποτελεσμάτων και οπτικοακουστικού υλικού		3. Επικοινωνία με συμμετέχοντες
	4. Απολογιστικές αναφορές (απαιτούμενα χρηματοδοτήσεων)		4. Ευχαριστήριες επιστολές σε τυχόν χορηγούς και άλλους υποστηρικτές

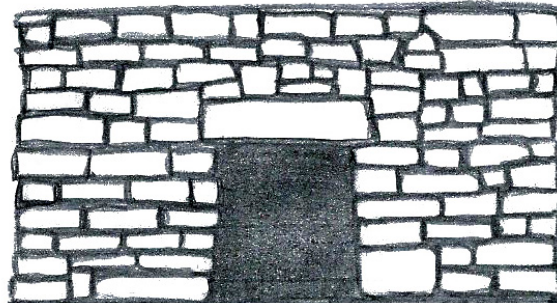
Αντί επιλόγου

Το παρόν πρόγραμμα εκπαίδευσης στην τέχνη της ξερολιθιάς σχεδιάστηκε με βάση τη μελέτη δομών εκπαίδευσης και πιστοποίησης του εξωτερικού και την προσαρμογή αυτών στα ελληνικά δεδομένα αλλά και στις γεωγραφικές ιδιαιτερότητες του ελλαδικού χώρου. Ο ορεινός χαρακτήρας της ηπειρωτικής χώρας και οι συνθήκες απομόνωσης του νησιωτικού χώρου δημιουργούν την ανάγκη σχεδιασμού ευέλικτων και τοπικά εφαρμόσιμων πρακτικών ώστε να παρέχονται ευκαιρίες επαγγελματικής κατάρτισης σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο εύρος περιοχών.

Προκειμένου να εξεταστεί η αποτελεσματικότητα του προτεινόμενου εκπαιδευτικού σχήματος, πραγματοποιήθηκε μια πιλοτική εφαρμογή του στην Ηρακλεία Κυκλάδων, τον Οκτώβριο του 2025. Σε αυτήν υλοποιήθηκε ένα πρόγραμμα επαγγελματικής μαθητείας διάρκειας δύο εβδομάδων, στην οποία συμμετείχαν τρεις μαθητευόμενοι, και ένα πρόγραμμα βιωματικού εργαστηρίου διάρκειας έξι ημερών, στο οποίο παρευρέθηκαν δεκαοκτώ συμμετέχοντες. Τις εργασίες κατηύθυναν ο ντόπιος τεχνίτης Νικολής Γαβαλάς και τα μέλη της ομάδας έργου, Γιώργος Τζαβάρας και Γιάννης Δελλατόλας, αναλαμβάνοντας τον ρόλο εκπαιδευτών. Και τα δύο προγράμματα περιέλαβαν θεωρητικά μαθήματα εισαγωγής στην ξερολιθική δόμηση, γεωλογίας, ιστορίας, αρχιτεκτονικής και νομικής προστασίας των ξερολιθικών κατασκευών.

Μετά το πέρας του προγράμματος, οι μαθητευόμενοι και οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν ερωτηματολόγιο, προκειμένου να αξιολογηθεί η επιτυχία της μαθητείας και του εργαστηρίου και να εντοπιστούν πιθανά σημεία βελτίωσης. Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από αυτή τη διαδικασία ενσωματώθηκαν στον σχεδιασμό και συντέλεσαν στη διαμόρφωση του τελικού εκπαιδευτικού σχήματος που αναπτύχθηκε στο παρόν εγχειρίδιο.

Η συντακτική ομάδα ευελπιστεί ότι η έκδοση αυτή, ελεύθερα διαθέσιμη στο διαδίκτυο, θα φανεί χρήσιμη στους ολοένα και περισσότερους φορείς και στις ομάδες πολιτών που αποφασίζουν να εμπλακούν ενεργά στις προσπάθειες διατήρησης της τέχνης της ξερολιθιάς αλλά και ότι θα εμπνεύσει ακόμη περισσότερες συλλογικότητες να δραστηριοποιηθούν στον συγκεκριμένο δημιουργικό χώρο. Ευχή μας είναι ο μελλοντικός σχεδιασμός και η εφαρμογή τέτοιων εκπαιδευτικών προγραμμάτων να αποτελέσουν την αφετηρία για διάλογο και ανταλλαγή εμπειριών και απόψεων, με απώτερο σκοπό ένα σταθερό και πιστοποιημένο πρόγραμμα σπουδών.

Ευχαριστίες

Το έργο «Αλλαξημέρια: Σχεδιασμός και εφαρμογή ενός προτύπου εργαστηρίου ξερολιθιάς», η πιλοτική εφαρμογή του αλλά και η έκδοση του παρόντος εγχειριδίου αποτελούν προϊόν ευρύτερων συνεργασιών, χωρίς την πολύτιμη συμβολή των οποίων το έργο δεν θα μπορούσε να έχει υλοποιηθεί.

Ευχαριστούμε θερμά:

- Τα μέλη των φορέων που ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα των διοργανωτών για τον σχεδιασμό ενός προτύπου εργαστηρίου ξερολιθιάς και τα οποία συμμετείχαν στα πρώτα στάδια του διερευνητικού διαλόγου:
- από τον Σύλλογο «Αμψασάδα» (Τήνος): Βασιλική Μπουλερού και Περικλή Δουβίτσα,
- από τον «Άνεμο Ανανέωσης» (Σίφνος): Νίκο Χρυσόγελο και Γιώργο Λουκιανό,
- από τον Σύλλογο Μονιατών «Η Τέχνη» (Νάξος): Μαρία Μαγκανάρη και Νίκο Μαγκανάρη.
- Όλους τους συμμετέχοντες στις συζητήσεις στρογγυλής τραπέζης, οι οποίες διοργανώθηκαν στην Αμοργό και την Τήνο τον Οκτώβριο και Νοέμβριο του 2024, όπου τέθηκαν οι πρώτες βάσεις για το έργο αυτό.
- Την Ιουλία Παπαευτυχίου, δρα αρχιτέκτονα μηχανικό, ιδρυτικό μέλος και πρώην αντιπρόεδρο (1998-2018) της Διεθνούς Ένωσης για τη Διεπιστημονική Μελέτη της Ξερολιθιάς (SPS), η οποία στέκεται στο πλευρό κάθε προσπάθειας για τη διάσωση της τέχνης της ξερολιθιάς, παρέχοντας την πολύτιμη γνώση και εργασία της. Στο παρόν εγχείρημα, η δρ Ιουλία Παπαευτυχίου εργάστηκε εθελοντικά ως τεχνική σύμβουλος, συμβάλλοντας με τις παρατηρήσεις και τα σχόλιά της σε διάφορες φάσεις του έργου.
- Τον Νικηφόρο Μειμάρογλου, πολιτικό μηχανικό, μέλος της ομάδας «Μπουλουόκι», για την πολύτιμη καθοδήγησή του ως προς τις εκπαιδευτικές δομές στο εξωτερικό.
- Την τοπική κοινότητα της Ηρακλείας, που αγκάλιασε το πιλοτικό εργαστήριο του έργου, και ιδιαίτερα τον πρόεδρο της Δημοτικής Κοινότητας Ηρακλείας του Δήμου Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, Δημήτρη Γαβαλά (Αγράντη), και τον Θεοφάνη Γαβαλά, για τη φιλοξενία στην Ηρακλεία.
- Τον μάστορα Νικολή Γαβαλά, τους εκπαιδευτές Γιώργο Τζαβάρα και Γιάννη Δελλατόλα, καθώς και τους εισηγητές των μαθημάτων Παναγιώτα Μαργαρίτη, Ιουλία Παπαευτυχίου, Γιάννη Καρποντίνη, Ιάκωβο Μαθιουδάκη και Κωνσταντίνα Παπαγεωργίου, για τη συμβολή τους στη μετάδοση γνώσης κατά τη διάρκεια του πιλοτικού προγράμματος εκπαίδευσης στην τέχνη της ξερολιθιάς στην Ηρακλεία.
- Τους συμμετέχοντες στην επαγγελματική μαθητεία και το βιωματικό εργαστήριο του πιλοτικού προγράμματος.
- Τις μαθητικές κοινότητες των γυμνασίων με λυκειακές τάξεις Δονούσας και Σχοινούσας, καθώς και του δημοτικού σχολείου και νηπιαγωγείου Ηρακλείας, για την επίσκεψη και την ενεργό συμμετοχή τους.
- Τον Αλέξανδρο Καλουτά, ο οποίος παρέχει εθελοντικά τις γραφιστικές υπηρεσίες του.
- Όλους όσους συνέβαλαν στη συμμετοχική χρηματοδότηση, εξασφαλίζοντας τους απαραίτητους πόρους για την υλοποίηση του έργου.

Πηγές - Βιβλιογραφία

W. Baatz, M. De Luca, M. Marcuccio, M. Piccinino, K. Riegler (2021), *Report: Cultural Heritage Education & Training – Pathways to Qualification*. CHARTER Consortium. Διαθέσιμο στο www.charter-alliance.eu.

Gallery of Inspirational Initiatives (2024), *Heritage as a Tool for Social, Economic and Environmental Sustainability*. Διαθέσιμο στο <http://boulouki.org/el/resources/>.

Αγροτικά μνημεία της Τήνου: Κτίσματα ταπεινά, κοσμήματα του τοπίου, Πρακτικά της διημερίδας του Συλλόγου «Αμπασάδα», 22-23 Απριλίου 2023, Νεφέλη, Αθήνα 2023.

Εγχειρίδιο για τις θηραϊκές τεχνικές δόμησης (2022), Επιμέλεια Ι. Ντούτση, Αθήνα.

Εγχειρίδιο ξερολιθικής δόμησης – Λιθοστρώσεις (2009), Επιμέλεια Ε. Παγκρατίου, Ιωάννινα.

Εγχειρίδιο ξερολιθικής δόμησης – Τοίχοι (2009), Επιμέλεια Ε. Παγκρατίου, Ιωάννινα.

Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.), *Επαγγελματικό Περίγραμμα «Τεχνίτη Πέτρας»*. Διαθέσιμο στο <https://ergonesti.eoppep.gr/>.

Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ο.Ε.Ε.Κ.), *Ωρολόγιο Πρόγραμμα και Κανονισμός Κατάρτισης ειδικότητας «Κτίστης (επίπεδο 1)»*.

Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ο.Ε.Ε.Κ.), *Ωρολόγιο Πρόγραμμα και Κανονισμός Κατάρτισης ειδικότητας «Τεχνίτης Παραδοσιακών Τεχνών (Λιθοδόμος – Λιθοξόος, Στεγών – Παραδοσιακών Στεγών, Τζακιών, Στοιχείων Σύγχρονης Διακόσμησης)»*.

Συμπερίληψη & περιβαλλοντική βιωσιμότητα στην εκπαίδευση σε έργα αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Εγχειρίδιο για επαγγελματίες και οργανισμούς (2024). Διαθέσιμο στο <https://boulouki.org/el/resources/>.

Διαδικτυακές πηγές:

<https://ecvetearth.hypotheses.org/>
<https://www.dswa.org.uk/training-courses/>
<https://www.drystone.org/certification>
<https://www.pierreseche.fr/10-formation-pierre-seche/>
<https://baoformation.fr/en/dry-stone-walls/>
<https://chwbalkan.org/portfolio/vocational-training-skills-for-employability-of-tomorrow/>
<https://www.ecole-avignon.com/>
<https://amaco.org/>
<https://www.federation-ecoconstruire.org/>
<https://www.knobelsdorff-schule.de/>

Εικονογράφηση:

Φωτογραφίες εξωφύλλου και σελίδων 3, 6, 7, 8, 13, 14, 17, 19, 27, 30, 32, 40: Αλέξανδρος Ζήλος

Φωτογραφίες στον πίνακα περιεχομένων και στις σελίδες 4, 20, 22, 24, 33, 35: Μαρία Θεολογίτου

Σκαριφήματα σελίδων 5, 38:
Το Μπάτο της Αμοργού ΑΜΚΕ

Σχέδια εξωφύλλου και σελίδων 11, 18, 29:
Ι. Μιχαήλ, Ε. Παγκρατίου, Α. Πουλογιάννη (2001), *Εγχειρίδιο Ξερολιθικών Κατασκευών*, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

Το παρόν εγχειρίδιο συντάχθηκε στο πλαίσιο του έργου «Αλλαξημάρια: Σχεδιασμός και εφαρμογή ενός προτύπου εργαστηρίου ξερολιθιάς», το οποίο υλοποιήθηκε το 2025 από το Μιτάτο της Αμοργού ΑΜΚΕ, σε συνεργασία με το Περιοδεύον Εργαστήριο για τις Παραδοσιακές Τεχνικές Δόμησης «Μπουλούκι» ΑΜΚΕ και τον Πολιτιστικό και Περιβαλλοντικό Σύλλογο Τήνου «Αμπασάδα».

Το έργο πραγματοποιήθηκε με την παροχή αιγίδας και οικονομικής επιχορήγησης από το Υπουργείο Πολιτισμού και τη Γενική Γραμματεία Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής. Επίσης, το έργο είχε την υποστήριξη του Cyclades Preservation Fund (CPF) και υλοποιήθηκε μερικώς μέσω εκστρατείας συμμετοχικής χρηματοδότησης (crowdfunding).

Η συμμετοχή του Συλλόγου «Αμπασάδα» έγινε με την υποστήριξη του Δήμου Τήνου.

Το πιλοτικό εργαστήριο του έργου υποστηρίχθηκε από τη Δημοτική Κοινότητα Ηρακλείας του Δήμου Νάξου και Μικρών Κυκλάδων και από τις επιχειρήσεις Meltemi Retreat Iraklia, Sohoro, Aiolos και Aegean Herbs. Οι ακτοπλοϊκές μετακινήσεις του εργαστηρίου έγιναν με χορηγία της Blue Star Ferries και της Small Cyclades Lines.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Πολιτισμού

Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτισμικής Κληρονομιάς
Διεύθυνση Νέοις Πολιτισμικής Κληρονομιάς (ΔΙΝΕΠΟΚ)

Άλλη
Πολιτιστική
Κληρονομιά

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ
Ηρακλείας
Δήμος Νάξου
και Μικρών Κυκλάδων

